

ÉPÍTÉSZETI SZEMLE

SZERKESZTI: BOBULA JÁNOS.

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST, VII., SZÖVETSÉG-U. 45.
hová a kéziratok küldendők.

← Megjelen évenként 12 füzet. →
Kéziratokat vissza nem küldünk.

ELŐFIZETÉS:

Egész évre 8 frt. — Félévre 4 frt. — Negyedévre 2 frt.
✱ Hirdetések felvételnek SZIGETHI EMIL kiadóhivatalában: ✱
VII., Szövetség-utca 45.

AZ ÉPÍTÉSZET A PARLAMENTBEN.

√x. Hála az égnek! Odáig jutottunk, hogy az építészetéről már a parlamentben is beszélnek.

Ez nagy és gyors haladás, a melyet bizonyára kartársaink mindegyike, — akár barát, akár ellenfél — köszönettel fogja honorálni.

Ezt pedig jelen alkalommal az «Építészeti Szemle» idézte elő. És ha e lapnak semmi más érdeme nem volna, — pedig mondják mások és nem mi, hogy e nélkül van más érdeme is, — hát ez jutalmazza fáradozásait azoknak a férfiaknak, a kik e lap körül sorakoztak.

E lap állandó olvasóinak bizonyára még friss emlékezetükben lesz az a körülmény, hogy hét évvel ez előtt mi volt az indítók az «Építészeti Szemle» megalapítására.

Akkortájt t. i. ARÁNYI MIKSA, a «New-York» biztosító társaság főágense, oly botrányos eljárást követett el az általa, a «New-York» budapesti házának építésére kiírt építészeti pályázatnál, hogy minden igazságos és jobb érzésű szakember megütközött ezen az eljárásán, — és ezen botrányos eljárás miatt összeállott harminckét építész, a kik az «Építészeti Szemlé»-t megalapították a célból, hogy annak segítségével az olyan botrányos eljárást, mint a minőt a «New-York» elkövetett, megakadályozzák az építészeti pályázatoknál — a jövőben.

Az «Építészeti Szemle» első számaiban részletesen leírták kartársaink az egész, «New-York» undorító eljárását, és a kit érdekelné, az az akkori leírásokat átlapozhatja, különösen most, mikor ez az ügy szótárgyává tétetett POLÓNYI GÉZA által a parlamentben. Mi csak röviden azt emeljük ki, hogy kartársaink leírták, képekkel illusztrálták állításaikat: hogy az a terv, melyet ARÁNYI díjaztatott, egy-

általán kivitelre nem került, hanem kivitelre került egy egészen más, új terv, a melyen a pályázó építészek bámulattal látták, hogy az egyiknek elszedték a homlokzatát, másiknak a kávéház beosztását és karzatokkal való ellátását, (melyre STEINDL nagy bölcsen (!) (mert hiszen «tanár») azt mondotta, hogy az nem új kávéházi beosztás, mert a karzatok már a római bazilikáknál (!) mint kórusok fordulnak elő); harmadiknak a pince beosztását stb., s így ellopdosva a sok pályázati tervezetekből az egyes dolgokat, egészen új tervet készítettek és az első díjjal díjazott tervet — eldobták. A sok pályázó így lett kijátszva; ARÁNYI pedig nem törődött semmit azzal, hogy ilyennek, meg olyannak elnevezték és szidták, meg perelték, — mert ő tudta, hogy pénzzel mit lehet keresztül vinni. — A tisztesség pedig ő miatta kiabálhat annyit, a mennyi csak tetszik.

Ennél eszembe jut most egy valóságban megtörtént kómikus esemény.

Évekkel ez előtt elment Erdélybe egy idealista képviselő-jelölt és csekély számú pártja mellett, igyekezetét arra fordította, hogy a szász választókat barátokul megnyerje, az oláhokat pedig a passzivitás betartására — a mi kétségen kívüli volt — bírja. A szászok leszidták, lepiszkolták a képviselő-jelöltet oly műveletlen módon, hogy még meg sem torolhatta, mert a szászok lakásaikban gorbáskodtak vele. Ettől tovább is tartva, az oláhokkal már azután csak a vendégelőben tárgyalt. Előkerültek az oláhok — és dicséretükre legyen mondva, nem szidták a magyarokat úgy, mint a szászok, hanem égre és földre esküdöztek, hogy passzivitásukat betartják, (a mi köztük már el volt általában határozva), de azt

meg kell fizetni, ha ők a jelöltre szavazni — nem fognak. A mi ideálistánk, a ki a közügyet akarta szolgálni a parlamentben, nézett nagyokat és — kijózanodott a nemes eszmékből.

Ebben az emberi állapotban azután kérdezte, hogy hát mi az ára annak a passzivitásnak? E komoly kérdésre előállott a pópa és törött német-séggel, — hogy az oláhok meg ne értsék — előadta első sorban, hogy neki egy nagy, mocsaras rétje van; azt a jelölt vegye meg ötezer forintért és építsen oda egy nagy világfürdőt; mert «a vize oly erős, hogy inni sem lehet és fű sem nő a réten» (t. i. a rét egy haszontalan mocsár volt). A hívek passzivitását pedig fizesse meg fejenként ötven forinttal, «a mi bizonyára csekélység», de mégis csekély harminc ezer forintot tett volna ki. E rideg számadatok hallatára a közügyet szolgálni akaró ideálistánk tökéletes ember lett a maga rideg valóságában és — hozatván bő mennyiségben bort, meg borszéki vizet, a legnagyobb jó kedvvel mulatozott — már a bor mellett — az oláhokkal, a kik ezt a vendégszerető ellátást áldomásnak vették, a majd másnap formailag is megkötetendő jó «üzletre».

A sok bor szerencsés elfogyasztása után, a legjobb barátságban elváltak azzal, hogy majd megint találkoznak. De az oláhok távozása után a képviselő-jelölt megint csak idealista lett: összepakolta cók-mókját és — az éjszakai vonattal elutazott.

Ez egyszer nem a szent Pál hagyta el az oláhokat a faképnél, hanem a magyar. De azért emberünk soha sem felejtette el a pópa nevezetes szavait, melyeket ez a búcsúzásnál elmondott neki: t. i. mikor biztosította arról, hogy az oláhok «tiszteségesen» betartják a passzivitást, mert erre ő, a pópa fog ügyelni — és nem fognak a fizető jelöltre szavazni, ha leteszi a helybeli takarékpénztárban számukra a pénzt, — egyben kijelentette: «... weil mir sein arm Leut'; aber wissen, die Geld regirt das Welt...»

Ezt az elvet követi ARÁNYI MIKSA is; hogy t. i. «die Geld regirt das Welt.»

Sok pénz árán megcsinálta a «New-York»-ot Budapesten; sok pénz árán építette e társaság számára az Erzsébet-köruti házukat és sok pénz árán megválasztatta magát országos képviselőnek,

hogy a parlamentben szava legyen.*) És úgy látszik, mintha ezt a sok pénzt a parlamentben akarná behozni, illetve kamatostul visszakapni. Nemcsak hogy — saját bevallása szerint — sok «képviselő-társát» akvirálta a társaság számára, hanem a parlament nyílt ülésein kezdte meg ő maga is a reklám kiabálást és verte a dobát «New-York» mellett. Azonban itt nagyon gyorsan lejárt a magát; ötöt pedig elérte a nemezis.

Történt vala pedig az úgy, hogy POLÓNYI GÉZA orsz. képviselő nem tartotta helyesnek, ARÁNYI-val szemben, ARÁNYI által elkövetett sértegetésekért, úgynevezett «lovagias» elégtételt követelni (nagyon helyesen!), hanem interpellációt jelentett be a parlamentben ARÁNYI viselt dolgaira vonatkozólag; «mert ha valaki üzleti érdekből sért, vagy gorombáskodik, az nem számíthat arra, hogy vele szemben személyes téren keressenek elégtételt.»

Az interpelláció pusztá bejelentésére annyi halmaz adattal, ARÁNYI ellen, eltorlaszolták az emberek POLÓNYI-t, hogy ez már «raktározni sem győzte», és oly nagy volt az interpelláció iránti érdeklődés, hogy a Ház összes karzatjegyei már reggel elkelték. ARÁNYI hiányzott az ülésen; de a Ház megengedte POLÓNYI-nak, hogy interpellációját időn túl, két óra hosszat,

*) ARÁNYI jelölésénél t. i. az volt a jelszó, hogy a «New-York» társaság joggal megkövetelheti (már természetesen azért, mert a magyarok pénzét Amerikába viszi el), hogy érdekei képviselve legyenek a parlamentben ARÁNYI által; és mert ARÁNYI sok pénzt áldoz a választásra, — a mint ő maga híresztelte, hogy «a pénz, az mellékes dolog, csak kerület legyen, a mely azt elfogadja», «ötöt muszáj megválasztani.» Zsidó társainak pedig azt ajánl-gatta, hogy «keresztelkedjenek ki, — mint ő — mert ily módon könnyebben megy a választás.» Ez uton még az eperjesi püspök is beadta derekát és dacára annak, hogy más jelöltnek ígérte támogatását, ajánlgatta ARÁNYI-t. Most van legalább alkalma védeni ARÁNYI-ját. A sors valóságos szatirája, hogy épen azt az embert az a kerület választotta meg, a melyből Magyarországon legnagyobb a kívándorlás Amerikába. Kellott tehát még az, hogy oly képviselője is legyen e kerületnek, a ki a magyar pénzt kiviszi Amerikába... A kerület két ízben kandidálta ugyan a volt képviselőjét, a ki a kerület közérdekét emberül képviselte a parlamentben; de kinek kell ez? mondták a nagyfejűek, mikor «pénze nincs»... «Ha tízszer is kandidálja a kerület, mégis ARÁNYI lesz a képviselő, a kinek pénze van.» Igen gyorsan következett be a nemezis és azok az urak, a kiknek nem kellett pénz-nélküli, de a kerület közérdekeit szolgáló képviselő, hanem inkább New-Yorkot képviselő pénzes ember, lelkiismeretükön viselhetik a szegény nép sorsát...
A SZERZŐ.

egész délután 3 óráig adhatta elő. Pártkülönbség nélkül, az egész Ház osztatlan figyelemmel hallgatta végig POLÓNYI előadását és beszéde mély benyomást tett, mert ARÁNYI viselt dolgait egy ember sem védhette, még egy árva közbeszólással sem.

Jellemzésül csak azokat a vádkifejezéseket idézzük, melyekkel ARÁNYI-t és társulatát illették, mert ez elégtételül szolgál nekünk is, az ARÁNYI által az építészeti pályázatnál elkövetett dolgokért és ezzel összefüggésben van.

POLÓNYI először konstatálta, hogy ARÁNYI «azt a hibát követte el, mikor saját üzleteinek a képviselőházban reklámot csinált.» (De istenem! hisz a szepesi urak azért választották meg, nyílt beismeréssel, «hogy a New-York társaság érdekei képviselve legyenek a parlamentben.» Ilyen mandátumot kapott az illető urak részéről, mert «volt sok pénze».) Azután általánosságban bejelentette, hogy a «New-York»-ról «egyes, fájdalom tömegesen, előtte álló konkrét visszaéléseket, sőt bűntényeket adjon elő a képviselőháznak és figyelmeztesse a parlamentet, a nagy mértékben fenyegető veszélyre, különösen azért, hogy minden párt közreműködését megnyerje arra, hogy ne csak a jóhiszemű felek kizsákmányolása tétessék a jövőben lehetlenné, hanem hogy egyúttal történjenek törvényhozási intézkedések úgy, mint másutt az iránt, hogy ezek, az állampolgárok kizsákmányolásával egyesek zsebébe vándorló milliók, ne vándorolhassanak ki Amerikába, mert azokra Magyarországnak elég szüksége van». (Különösen annak a kerületnek, a melynek ARÁNYI a képviselője!) «A New-York társaság már Magyarországra lépésének kezdetét egy inkorrekt séggel vezette be: minden képviselő megtudja azt, hogy az, a mit ők állítottak, hogy a «New-York» részvénytársaság lett volna, egyszerűen valótlanság.» (Következik a hosszú bizonyítás, melyet megdönteni nem lehet.)

Minő «nagy mérvű szédelés üzetik a New-York-nál» azt POLÓNYI azzal bizonyította, hogy «e társulat budapesti háza az 1895. évben 1,581.786 forinttal szerepel, addig az 1896-ki mérlegben már 1,589.000 forinttal vétetik fel. Tudja mindenki, hogy minden tiszteséges társulat leírását eszközöl az ingatlan érté-

kéből; ők hozzáírást csinálnak.» «Ennek a háznak a bérjövödelme sincs felvéve a magyar mérlegben. Mi ennek az oka? az, hogy ez a ház sem a magyar biztosításé, hanem az is a nagy általános amerikai biztosító társulaté, hogy tényleg úgy állanak eme díjtartalékok képező vagyontekintetében is, hogy ha a házat ma eladják, vagy a bankból a betéteket kiveszik, holnap egy árva krajcár díjtartalék fedezete a «New-York»-nak Magyarországon nincs.»

«A New-York társulatnál egy esztendőben 41 millió dollárt tett ki az az összeg, a mit a felek elvesztettek a társulat javára.» (Olvassák ezt el azok a szepesi nagy urak, a kik ily társulat képviseltetésére ARÁNYI-t, a «pénzembert» képviselőnek «megválasztották», a legszegényebb és a tiszteséges, valódi képviselőre leginkább szorult kerületben.)

«Egyszer vizsgálat indult meg a New-York ellen — folytatja POLÓNYI — a mely borzasztó üzelmeket derített fel: egy brosürért, a mely a védelmet megírta, 120 ezer dollárt, tehát 300.000 frtot fizetett. Azt tudjuk, hogy a prospektusok és a reklámok mily nagy mértékben üzettek Magyarországon.» (Az ARÁNYI reklámjait is sajnosan láttuk.)

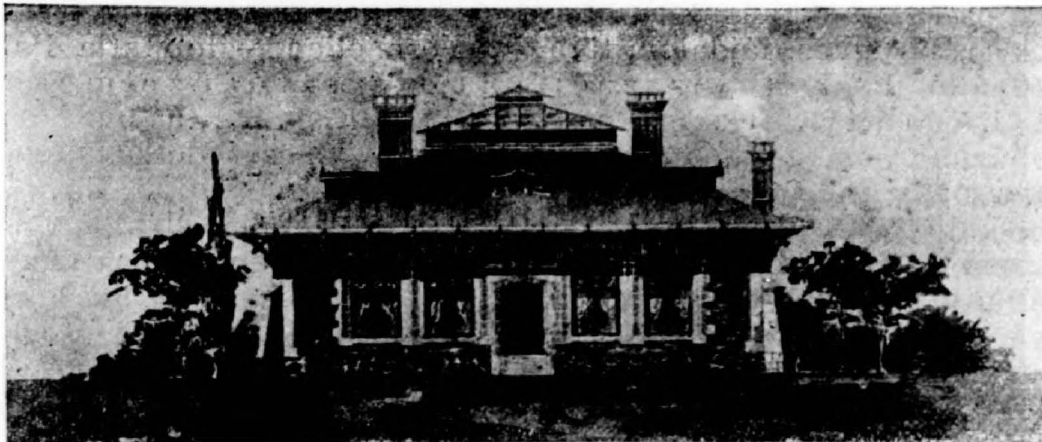
«A mint méltóztatnak tudni, ez a biztosító társaság (t. i. New-York) az ő üzelméi miatt Poroszországból, az engedély megvonásával kitiltatott. Nem sorolom fel az erre vonatkozó fontos adatokat. Olaszországban megtörtént velük az, hogy az olasz kamara kénytelen volt egy új kereskedelmi törvényt alkotni, a melynek 145. §-a szerint az amerikai társulatok által és különösen a New-York által üzött visszaélések következtében oda jutottunk, hogy még saját magyar biztosító társulataink sem tudnak olasz földön gyökeret verni. Oroszországban pedig — kezemen van a hivatalos adat — a tontina rendszert megtiltották, be sem eresztették. Svájból kénytelen volt a társulat menekülni. Romániában a New-York egy ügynöke a börtönben halt meg. Ausztriában pedig, a kezemen levő és több képviselő által kiküldött anket folyamán a visszaélések, mérleg-hamisítások és különösen az a tény derített ki, hogy horribilis mennyiségű visszaélések történtek az agencia-költsé-

gekben és évről-évre horribilis mennyiségű biztosítást szüntettek meg különösen a New-Yorknál — a csalódott és megcsalt felek.»

«A New-Yorkot egyik pénztárosa feljelentette és elnökük, bizonyos BEERS, és a New-York üzelmeit, melyeket a vizsgálat kiderítette... Ezt az elnököt elcsapták... de ő szerzett magának 10 millió dollárnyi vagyont... Egy ember tehát, a ki éveken át magyar állampolgárok vagyonából hamis üzérkedéssel szerzett vagyont, ime egy példa: Mrs. BEERS ellen az a pénztáros, a kinek adatai itt vannak, és a melyeket a vizsgálat hivatalosan valóknak bizonyított, eltekintve attól, hogy talán kétségtelenül mondhatom, hogy az ingatlanoknak hamis értékét mutatták ki, a következő vádakkal és kétségtelen tényekkel lépett fel a New-York ellen: (Itt követ-

társaság a parlamentben általa képviselve legyen...) Ezzel is megelégszem, hogy konstatálhassam, hogy a csalásoknak, mérleghamisításoknak, vesztegetéseknek az esetei azok, a melyek itt aktaszerűleg és a hivatalos vizsgálat következtében igazolva vannak.»

«Szándékosan kerültem azt, hogy írni, olvasni tudatlan jóhiszemű felektől szerezzek adatokat; a társadalom legelőkelőbb rétegeiből merítettem azt, a mit röviden előadok. Itt vannak az általam említett házra vonatkozó adatok. — Mikor a New-York azt a házat építtette, — itt van a BOBULA JÁNOS volt képviselőtársunk által szerkesztett «Építészeti Szemlé»-ben megírva (bemutatja a lapot); nem fogom fel-

76. BALASSA FERENC CSALÁDI HÁZA.

kezik egész sorozata a kitételeknek: «a közönség félrevezetése», «számos család», «vesztegetés», «hamisítás» stb. stb., de mind ezekből csak egy passzust angolból német fordításban közlünk, a mint azt POLÓNYI a parlamentben felolvasta): «Beträchtliche (érdekes volna tudni mennyi?) Summen wurden verausgabt als «Gerichtskosten» (!) während sie als «Gratifikationen» an Staatsbeamte (!) zur Vereitelung von Untersuchungen und zur Durchbringung von Gesetzen, welche Börsenspekulationen erleichterten, dienten.»

«Tehát nagymérvű összegek lettek vesztegetési célokra felhasználva és arra, hogy törvényeket alkottassanak a saját céljaikra. (ARÁNYI is — mint már mondtuk — azzal a nyílt kijelentéssel lett megválasztva, hogy a New-York

olvasni, méltóztatnak elhinni, hogy hűen adom vissza, — kihíresztelték, hogy csak olyan építész pályázhat, ki a New-Yorknál biztosítva van; iparos is csak olyan, ki a New-Yorknál biztosítva van. Így történt azután, hogy boldog, boldogtalan rohant magát oda biztosítani. Egy ily előkelő építőmester adott nekem ajándékba egy ily políct; szívesen adom tovább akárkinek. Hogy milyen ígérekkel traktálták az illetőket, nem tartozik annyira a dologhoz; hanem ARÁNYI azt állította, hogy milyen szolid intézet ő (erre gyorsírói jegyzetek szerint a Ház nevetésbe tört ki), hogy mennyire sikerült neki száz képviselőtársát «barátsága (!) révén» biztosítani és hogy mutassak neki egy

pert, mely a társulat ellen van folyamatban és ő akkor — nem mondotta, hogy főbe lövi magát (dehogy!) — hanem, hogy mindenre képes.»

Erre azután POLÓNYI bizonyítja, hogy minő szoliditással dolgozik ARÁNYI, mikor 1897-ben csupán egy budapesti járásbírósnál 227 pert indított saját ügyfelei ellen; idézi a számokat és a neveket; bemutat egy aktát, mely «csalás» miatti eredeti feljelentést tartalmaz a társulat ellen, — egy oly eset miatt, a mely tömegesen fordul elő.

Ezután pedig következik egy egész légiója azon embereknek, a kik «becsapattak», «megcsalattak», «kiszákmányoltattak», stb. stb. Botránnyosan csúnyának tartjuk az egészet reprodukálni; csak mutatványul egy-két esetet idézünk.

Az eszéki evang. plébános PINDER JÓZSEF német levelében panaszkodik arról, hogy 700 frttal megrövidítették és azt állítja ARÁNYI-ról, hogy «dass der Schwindel im Einverständnis mit der Direktion geschehen ist. Das ist jedoch nur ein einziger Fall von hunderten, die sich in Eszék und Umgebung zugetragen haben.» Azután kéri POLÓNYI-t, hogy védje meg a közönséget a New-York és emberei «Betrug»-ja és «Ausbeutung»-ja ellen. Elmondja továbbá, hogy 2500 felet «csaptak be» Szlavóniában. (HAJTS kis-lomnici ev. plébános úrnak ajánljuk kollegája szavainak figyelembe vételét.)

HORVÁTH MIKLÓS földbirtokos levele olvastatott fel azután a képviselőházban, melyben ez köszönetet mond POLÓNYI-nak azért, hogy «a New-York ily galád dolgairól a lepel lerántatik, a mit a New-York emberei ARÁNYI MIKSA fővigéccel együtt az országban jóhiszemű emberek o csmány módon való becsapásával elkövettek.» Azután «a legnagyobb készséggel (ez mind fel lett olvasva a képviselőházban s az egész Ház legnagyobb figyelemmel hallgatta) szolgálnak igen, de igen sok adattal ARÁNYI intézete életéből és piszokteljes dolgaiból.» Elmondja továbbá «a becsapott prépost» esetét és hozzá teszi, hogy «épen így, vagy még más furfangos, undok módon lettek a becsapások elkövetve és Isten a megmondhatója, hogy hány százezer, vagy talán, ha milliókat mondok, akkor sem tévedek, a kik a New-York által lettek becsapva.»

Következett egy hosszú névsorozata azoknak, a kik mind a «becsapásaikról» szólnak. Ezt hosszú volna idézni, csak annyit jegyzünk meg, hogy «ARÁNYI nagyobb botránny kikerülése végett most kéz alatt, úgy a hogy lehet kiegyezik egyesekkel azon feltétel kikötése mellett, hogy az illető hallgatni fog»...

Bemutatta POLÓNYI ezután FRIED MANÓ levelét, «a ki csalásról panaszkodik» és felolvasta MÁNDY ZOLTÁN levelét, a ki «a vele elkövetett hamisítást hozza nyilvánosságra» és bizonyítja, hogy «becsapták», a miért «bűnvádi feljelentést» helyezett kilátásba. Ezután POLÓNYI aktákkal igazolta «VURGLICH GUSZTÁV felső-örsi prépost kriminális feljelentését a társaságnak ismeretlen igazgatója ellen a büntető törvénykönyv 379. §-ba ütköző csalás és a 404. §-ba ütköző magánokirat hamisítása miatt.»

Következik egy, kiméletből megnevezetlen fiatal ember, — a ki, ha nevét megnevezték volna a képviselőházban, saját szavai szerint, «tovább nem élt volna», — a ki beismeri, hogy «ARÁNYI MIKSA kezei közé került»; «sok piszkos ügyben tényleg aszisztált ARÁNYI-nak» és saját bevallása szerint, elvetemedett a gáztettekre.

«Dr. ANDREÁNSZKY JENŐ-nek azt izenték, hogy ARÁNYI országgyűlési képviselő (!) úr ő nagysága (!)» — büszkék lehetnek azok a szepesi urak erre, a kik megválasztatták — nagy súlyt fektet arra (hogy ne! a nagy provízió!), hogy ő biztosítva legyen a New-Yorknál; — míg végre beperelték. Ennek folytán dr. ANDREÁNSZKY lakása ajtaján táblát függesztett ki, hogy «biztosítási ügynököket nem fogad; ha mégis bejönnek, minden további szöbeszéd nélkül kiveri őket»

Végül bemutatta POLÓNYI «Vasvármegye» kormánypárti lapot, a mely «Zsebrákok» cím alatt cikket közölt a New-York ellen, vádolván ezt «erőszakoskodással, o csmány toladással, infámiák egész seregével, arcpirító sviháksággal (pedig ARÁNYI választásánál a «svihákok» nagy szerepet játszottak) arcátlan és közveszélyes zsebráksággal»...

ARÁNYI választásáról POLÓNYI, saját szavai szerint, beszélni nem akart, nehogy

*) E «firma» alatt «akvirál» ARÁNYI. Tűrhető-e ez? Hisz ez ellen még a «paraszt becsület» is felháborodik.
A SZERK.

pártszinezete legyen a dolognak; noha az ellenzék nagyon kívánta, hogy ARÁNYI választásáról és «mint a püspök jelöltjéről» beszéljen.

Azon a napon, mikor mindezek a dolgok a parlamentben lejátszódtak, ARÁNYI akkor azok menetét nem hallgatta, — hanem ama tétel gyakorlati aplikációján törte a fejét, a mit az oláh pópa mondott, hogy: «die Geld regirt das Welt»... Mert mit is tehetett volna a parlamentben? meg sem hallgatták volna, legfeljebb azt kiáltották volna szemibe: «köszönjön le!» — a mit megtenni neki esze ágában sincs. Inkább tehát lépéseket tett, hogy ugyan azon hírlapi számokban, a melyekben az egész szenzációs parlamenti közlemény ARÁNYI-ról és «New-York»-járól közölve volt, egyúttal az ő keserves mentegőtőzése is, legalább a «nyílt terekben» megjelenjen; mert «die Geld regirt das Welt», — mondotta az oláh pópa. És ARÁNYI kínos vergődései csakugyan le lettek nyomtatva az összes lapokban, mintegy válaszul a parlamentben történetekre.

Ezzel ő elütöttnek véli a dolgot és tovább csinálhatja majd az akviziciót «képviselő társai» között és tovább verheti a reklámot a parlamentben társasága érdekében. A korrektséget, a tisztességet és több efféle bolondságot — vigye a fránya! mert «die Geld regirt das Welt», mondotta — no, az oláh pópa.

Minket természetesen csak az építészetre vonatkozó része érdekelhet e lap hasábjain s itt első sorban köszönetet

mondunk POLÓNYI GÉZA képviselőnek, a ki ARÁNYI helytelen eljárását megostorozta a parlamentben. Annál inkább kell ezt a köszönetet nyilvánítanunk, mert hét éven át senki, az «Építészeti Szemlé»-t kivéve, nem ostorozta ARÁNYI helytelen eljárását, melyet az építészeti pályázat körül elkövetett. Pedig az Építész Egylet kötelessége lett volna ezt az eljárást szótárgyává tenni. Ez az egylet mélységesen hallgatott, — s ennek folytán a parlamentben hozták elő ARÁNYI viselt dolgait.

No, már most az a kérdés áll előttünk, hogy olyan ember, a ki annyi helytelen dolgot tett, mint a mennyit neki a parlamentben a fejére leolvastak, lehet-e tovább is tagja az ország képviselő testületének?

A közmorál azt mondja, hogy nem. És mit mond erre a társadalom?

Azt most várjuk. Egyszer, nem régen, öt évvel ez előtt, egy parlamenti tag egyetlen egy helytelen dolgot tett, — és képviselőtársai, mikor a Ház folyosójára jött, nem fogtak kezét vele; kénytelen volt kimaradni és többé nem is aspirált a képviselőségre... Persze ez az ember oly szegény volt, mint a templom egere és nem állott módjában gyakorlatilag aplikálni az oláh pópa mondását, hogy «die Geld regirt das Welt...» ARÁNYI-nak pedig azt ajánlgatják barátai, hogy egyelőre ne mutassa magát sem a parlamentben, sem a klubban. És ő követi ezt a tanácsot, mert — «die Geld regirt das Welt» — mondjuk mi.

TAVASZI KÉPTÁRLAT.

Irta: ASZTRA.

A tavaszi tárlat számszerűleg gazdag; tartalma azonban nem képvisel megragadó műértékkel bíró műveket. Némelyek fájlalással konstatálják, hogy a külföld dominál a hazai művészek felett, a kik között úgyszólván csak a fiatalok szerepelnek.

E körülménynek többféle magyarázatot lehet adni. Mondjuk, hogy a művészek tevékenységi ösztönében beálló természet-szerű stagnálás az oka. De mondhatjuk azt is, hogy a festők között a legújabb

időkben kitört forradalom elkedvtelenítette a tekintélyükben sértett öregebb festőket, a kiknek, mint ilyeneknek, a priori hadat izent, a fiatalok tért foglalni óhajtó irányzata.

Történetük akármi és dőljék el bármiként a dolog, egy tagadhatatlan előnye van e felidézett szituációnak, hogy ugyanis a zsüri ez alkalommal eltért, nem mindig igazságos szigorától és vendégszeretően feltárta a művészház nagy kapuit azok előtt is, a kik azokat eddig hasztalanul

ostromolták. Ily módon a közönségnek mélyebb szakértelem nélkül is módjában áll, véleményt alkotni és összehasonlításokat tenni azon művek felett, a melyek a festőművészi forradalomnak egyes irányzatait képviselik. Csak a nagybányaiak szecessziója maradt távol, a mely, úgy látszik, oly erősnek érzi magát, hogy saját lábán is vél megállhatni és tért hódítani.

Eme általános megjegyzéseink után átérünk az egyes szembeötlőbb művek ismertetésére, melynél első sorban hazai művészeink műveit fogjuk ismertetni.

Tárgyánál úgy, mint méreteinél fogva legfőbb pretenzióval bír a BIHARI SÁNDOR történelmi képe, mely ZSIGMOND királyt ábrázolja, midőn ez ULÁSZLÓ lengyel királyt fogadja a nagyváradi székesegyházban SZT. LÁSZLÓ sírjánál. Hogy a kompozíció első sorban azt a benyomást teszi, mint ha eme történelmi személyek felcserélésével megfordítva történe; t. i. mintha ULÁSZLÓ fogadná ZSIGMOND-ot. A szereplő alakok csoportosítása, a világosság és árnyékoltok beosztása, a részletes műgond dacára, monoton, unalmas. Ez a kép is ama millenáris történelmi festményekhez sorakozik, a melyeket nem az ihlet, hanem a megrendelés szüleményei.

Bizonynyal élénk érdeklődést gerjeszt STETKA GYULA KOSSUTH LAJOS képe, mely az 1849-ik évből való, DAGUERVOTIP után készült.

PACKA FERENC ötletének furcsaságával pályázik a hatásra. Képének a címe: «A tánc-legenda». A szentek történetében szent Múzákat úgy emlegetik, hogy az imán kívül, táncal dicsőítette az Istent s egy alkalommal a Szűz MÁRIA tiszteletére az oltár előtt táncolt. Miután nem tartozik a történelmi hűséghez, hogy milyen színű ruhában hajtotta végre eme istenes szándékát, sőt valószínű, hogy egy zárdaszűz inkább öltözködött holmi diszkrétebb színű mezbe, tehát PACKA is mellőzhette volna azt a rikító piros ruhaszínt, a melybe alakját felöltöztette s a mely a legnagyobb távolságból is szőnyegmintaként kiesik a képből.

Az új irány hirdetői és propagálói VASZARY JÁNOS-t állították a nagy közönség elé, mint olyan művészt, a kinek, az ő legjobb meggyőződésük szerint, művészi talentuma hivatott egy új festőművészi iskola megalapítására. Ily beszámítás alá esik a mostani kiállításban szereplő műve, az «arany kor» című képe, mely címzés valóban szükséges volt, mert e nélkül

bajosán találnánk ki a művész tendenciáját. Mindenesetre bizarr ötlet: az emberi húst gyíkok bőrére emlékeztető zöld színben megfesteni, egy zöld szín skála kedvéért. A régiek, — a kiket az új úttörők talán respektálnak annyira, hogy megtűrik őket a parnaszuson, mint RUBENS, VELASQUEZ, REMBRANDT stb. — úgy vélekedtek, hogy a színhatás keresésének legmértőbb és egyszersmint legnehezebb feladata az emberi test. Ez oly gazdag és szubtilis színskálát tartalmaz, hogy minden egyéb hozzá képest másod- és harmadrendűvé válik. VASZARY művésznünk pretereálja ezt az álláspontot, és az által olyan liberálizmust hirdet, a mely mindenesetre örömteljes visszhangot gerjeszthet a feladatok nehézségeivel küzdő fiatal gárdában. Csakhogy ebből az is következik, hogy VASZARY nyomdokait követve, majd akadni fognak olyan festők, a kik kék, violaszín, sárga, stb. alapszínekben fognak «megoldani» hasonló feladatokat, minden nevezetesebb megerőltetés nélkül.

Az arcképfestők közül még magukra vonják figyelmünket HOROVITZ, BALLÓ és FÜLÖP művei; az utóbbinak ugyan művei gyöngébbek az előzőknél.

MEDNYÁNSZKY báró erősen egyéni irányával hovatovább nagyobb tért hódít nemcsak a képek méreteivel, hanem a néző közönség jó véleményében.

A miniatűr különösen sikerült példányát mutatja be KÉMENDY JENŐ.

A külföldiek közül kétszeres érdeklődést kelt KAMPF ARTUR 1812-je a VERESCSAGIN reminiscenciák nyomán, mely töredékben mutatja be a francia csapat nyomorát. A mű közvetlen hatásánál fogva becses.

Nagy képpel szerepel a francia FABRÉS, «dorbézoló katonákat» csoportosítván Bachus boristen alakja körül. A mű kivitele részletesen gondos; rajza éles azonban a plasztika hátrányára.

DETMAN tájképe nem csupán tárgyánál, hanem felfogásánál fogva mélyebben érinti a kedélyt. A temetésről csónakon hazajövő csoport részvétünkre apellál.

NORMAN-nak, a világszerte ismert híró tájképfestőnek három műve gyönyörködteti azokat, a kik a világítások pompás színskáláját tudják élvezni.

BÜRGER HUGÓ a reggeli szürkületet festette meg nagy bravúrral.

JANSEN hollandi kikötőt mutatja be erőteljes kezeléssel. Vászánára a színeket nem ecsettel, hanem késsel keni.

LEMPPOELSZ az «örültek típusát» adja pszichológiai mélységgel.

Érdemes mű a BELLIOSE «bikaviadala», mely életteljesen s mindazáltal esztétikai koncepcióval van megfestve.

Említésre méltó még SZEMBRATOVICZ, lemerbergi metropolita arcképe, AUGUSZTINOVICZ SÁNDOR-tól.

A szobrászatról készségesen írának, hanem ők nem adnak alkalmat, hogy

irhassunk róluk. Szegényes szokott ugyan lenni a mi kiállításunk szobrászati művekben mindig, de oly szegény talán soha sem volt, mint jelenleg.

Ez különben jellemzi az egész mostani kiállítást, mint már bevezetésünkben jeleztük, és a szegénység még kirivóbb lenne, ha a külföldi festők ki nem állították volna képeiket.

PIER ANTONIO MESASTRIS.

NICCOLO DA FOLIGNO kartársai közt legjobban megközelíté az ő irányát PIER ANTONIO MESASTRIS. Születési éve ismeretlen; tevékenysége 1468. év körül kezdődik; halála 1506. körül következett

trónol angyalok környezetében és a két előbbi szenttől imádván. Valamennyi festmény, kivált a mennyezeté, elég jó állapotban van. Szt. JAKAB csodatete alatt következő aláírás áll: PETRUS ANTONIUS

76. SEMSEY JÁNOS CSALÁDI HÁZA.

be, végrendelete nyomán gyaníthatólag. Ő NICCOLO példájára törekedett a szépség után és részese volt a fájdalom torzképeiben való eltévelyedéseinek; azon nem bír az érzelmek hasonló mélységével és igazságával, valamint oly termékenységgel. NICCOLO DA FOLIGNO mesternél jobban emlékeztet FIEZOLE-ra, sőt még gyakrabban BENOZZO-ra, a kihez személyesen közelebb viszonyban látszék lenni, mint ezt ismert, legkorábbi művei gyaníttatják. E művek a kicsiny Ai Pellegrini templomnak freszkói A s s z i s i b e n.

A mennyezet négy templomatya angyalok környezetében, melyek igen emlékeztetnek BENOZZO GOZZOLI-nak monte-falko-i alakjaira. A jobboldali falon látható Szt. JAKAB-nak ama csodatete, midőn sült csibéket fölelevenít és egy akasztófára íteltet megszabadít. Az ellenkező oldalon Szt. ANTAL jótékonyága van leábrázolva. A bejárat falán az ATYAISTEN

DE FULGINEO PINXIT. E freszkók kivitele 1468-ik évre tehető (a METTEO DI QUALDO által festett oltárkép dátuma után gyaníthatólag).

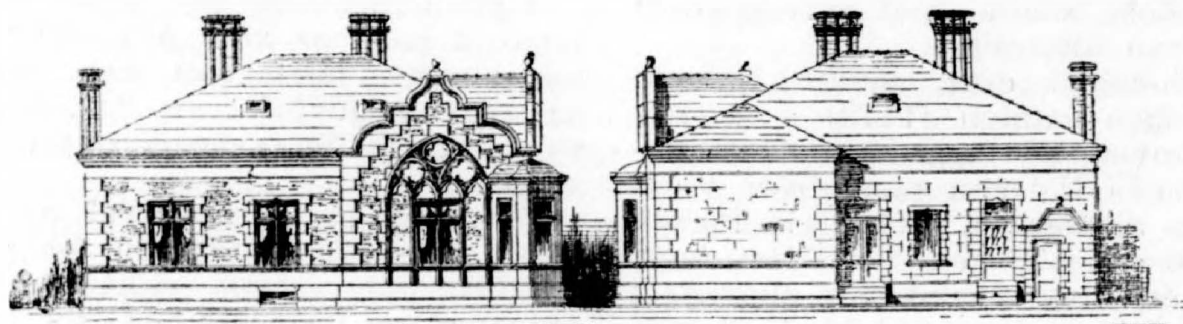
Másik figyelemre méltó műve a folignoi S. Lucia kolostor bejáratának freszkója: MADONNA karjai közt tartja a felöltöztetett gyermeket és szeretetteljes pillantásokat vált vele; két kisméretű angyal, jobbról és balról térdelve imádkoznak; MÁRIA jobbán Szt. LUCIA, balján Szt. KLÁRA áll csöndes áhitatban elmerülten. MÁRIA és a szent nők életnagyságú félalakok. Az eredeti aláírás ügyetlen kezek által föl lett újítva következőleg: OPUS PETRUS ANTONIUS MESASTRIS DE FULGINEI PINXIT MCCCCLXXI. A művésznek egyik freszkója, mely eredetileg a folignói nagy kórház templomát ékesíté, jelenleg vázsonra átvive, a városi gyűjteményben van elhelyezve. E mű MÁRIA mennyebe menetelét ábrázolja. A természetnag-

ságot meghaladó Szt. Szűz két angyal által tartott gyümölcsfűzér fölött egy felhőn áll, fölemelt és összetett kezekkel, angyalok csoportjától környezetten és gyermek-angyalok által megkoronáztatva. E festmény szép angyalfejei által igen kedvező benyomást tenne, ha e szép fejek a testekkel megfelelőbb összefüggésben volnának. Az aláírás: PETRUS ANTONIUS DE FULGINEO PINXIT 1486. Hasonlóan vászonra lett átvive a folignói S. Francesco kolostor portálójának freszkója. Ez MADONNÁ-t a gyermekkel Ker. Szt. JÁNOS és FERENC közt ábrázolja következő aláírással: PIER ANTONIUS PINXIT 1499.

Folignótól nem messze, Corpello mellett, volt egy mezei kápolna, — minőhöz hasonlókat ama vidéken gyakran láthatni — mely számára MESASTRIS egy jelenleg majdnem teljesen elpusztult MADONNÁ-t festett. E mű becsét jelzendő, a nép

angyal hátra vonja a baldachin függönyét másik két nagyobb angyal áhítatosan keresztezi karjait mellén; hasonló áhítattal állnak kétoldalt (félalakban) Szt. ANNA és ANGELICA. Az alakok mögötti tarka szekrényen hat meztelen csinos angyalgyermek ül és virágokkal vegyest gyümölcsöt szed kosarakba. A mű nem kifejezésteljes vonások, hanem a ruhák világos színezése, tiszta, sárgás husszine, piros arcok, szőke hajak és igen sima kivitel által válik ki. A folignoi S. Domenico-ban lévő s a trónoló MADONNÁ-t ábrázoló freszkó szintén vászonra átvive, a városi gyűjteménybe került. A meztelen gyermek szép, szabad mozdulattal áll az anya ölének baloldalán és áldást oszt jobbával, míg baljában egy gránátalmát tart, fejét KER. Szt. JÁNOS felé fordítja, a ki féltérdre ereszkedve, imádkozva tekint föl. Az ív mellett szárnyas, meztelen

77. SIBRIK-KISFALUDY JOLÁN CSALÁDI HÁZA.

«Maestà» néven emlegette. MARIA és gyermek egy gránátalmával kezében nagy szépséggel vannak ábrázolva. Két oldalt Szt. PÉTER és PÁL apostolok állanak, fölöttük pedig két angyal FIESOLE befolyására emlékeztető finom formák és világító erejű, tiszta hús jellemzik e művet. A gyermek tartása bizonytalan és leesne, ha anyjának keze nem tartaná. Három körívben angyalok és az ATYAISTEN vannak csoportosítva, mely utóbbit a művész a szakáltalan, fiatal KRISZTUS alakjába öltöztet. A szőke fürtű angyalok mindnyájan FIESOLE mennyországából való eredetüket. JÁNOS feje fölött olvasható: PETRUS ANTONIUS DE MEZZASTRIS DE FULGINEO PINXIT.

Folignoban, a S. Anna kolostorának ajtaja fölött van egy jó állapotban lévő, de nem hitelesített freszkó MESASTRIS-től, ez MADONNA a meztelen gyermekkel, kit anyja fátyollal von be, a ki bal kezében egy kék golyót tart. Két

angyalok lebegnek. Lejebb Szt. DOMOKOS mellett zenélő angyalok és a trón lépcsőjén cimert tartó angyalok, majdnem túlkezes mozdulattal csoportosulnak.

E műnek sok vonása hasonló az előbenihez, azonban szépség és kellem tekintetéből jóval fölülmulja azt és FIESOLE, valamint BENOZZO befolyását árulja el.

Ugyaneme gyűjteményben őriztetik a Szt. RÓKUS-t ábrázoló és folignoi S. Giacomo-ból származó zászló, melyen az illető szent a községet a félalakban megjelenő MEGVÁLTÓ oltalmába ajánlja a pestis járvány alkalmából, midőn 1481. évben használata is meg van említve. Ott van még továbbá KRISZTUS a kereszten, MÁRIA és JÁNOS között, kik fájdalmukat a NICCOLO DA FOLIGNO-nak sajátos arc-fintorral fejezik ki, míg ellenben a vércsöppeket fölfogó angyalok semmi kívánni valót nem hagynak; e mű szintén MESASTRIS-nek tulajdonítatik.

Míg NICCOLO DA FOLIGNO kiválólag a

tempera-festést művelte, MESASTRIS a freszkóban fejleszté tehetségét.

E két művész számos jelentéktelen kortársa mellett még említésre méltó NICCOLO F. fia LATTANZIO.

Nem közvetlenül Foligno iskolájába, mint inkább csak NICCOLO egyéniségével volt némi vonatkozása LODOVICO URBANI nevű festőnek, a ki San Severino-ból való s az ottani Maria delle Grazie-templom számára barrok-csúcsíves rendszerben öt nagy és hét mellékosztálylyal

szerkesztett, nagy oltárt látott el festményekkel. A középen MADONNA aranyos öltönyben áll angyalok közt, finom vonásokkal; a karján ülő áldástosztó gyermek kifejezése szellemszegény; a mű stílje komoly, kevés karakterisztikus vonással, azonban helyes tartással és mozdulatokkal, sőt még a rajzban is elég értelmes.

A husz szín szürkés barna.

Az orom és predella képei mind arany háttérrel bírnak. A kép a művész aláírását és 1463. évszámot viseli.

FIorenzo di Lorenzo.

(UMBRIAI ISKOLA.)

E művészre vonatkozó adatok hiányosak, művészi tevékenységének bizonyítékai ritkák. A neki tulajdonított művek közül csak egy van hitelesítve.

Élettörténetéből csak annyit tudunk, hogy már igen fiatalon (1472) a perugiai decemvirátus tagja volt. 1472. évben S. Maria Nuova szerzetesei a városi tanács ajánlása a «fiatal» PIETRO DI LORENZO-val kötöttek szerződést, hogy 225 aranyért fessen nekik egy oltárképet MARIA menyhemenetelével. E műnek teljesen nyoma veszett. Ellenben a perugiai képgyűjteményben egy triptychon, mely a S. Francisco sekrestyéjéből került oda. A triptychon eredetileg renesszánsz aranyozott kerettel bírt, ékített pilaszterekkel és aranyozott reliefekkel, kék alapon és egy fülke környezetét képezi, melyben annak idején egy feszület vagy szobor állhatott. Alatta következő aláírás áll: Ecclesiere servantur Francisci servi monumentum Prioris.

Balról Szt. PÉTER, jobbról PÁL áll; a fülke fölötti lunettben a kis KRISZTUS anyja mellett foglal helyet a cherub-koszorúban, arany háttérrel. A hitelesítő aláírás elosztva, PÉTER alatt: FIORENTIUS LAVREN, PÁL alatt: TH. P. PINXIT MCCCCLXXXVII.

A formák rajza, kivált a kezeké, finom, a husszín igen világos, majdnem színtelen; a MADONNA, a gyermek és angyal arckifejezése bensőségletes; és igen bájosak a cherubfejek; a draperiák színei durvák, redőzésük ügyetlen.

Igen komoly és méltóságteljes a két apostol alakja.

A gyűjteményben levő keretképek közé tartozik még: az áldó ATYAISTEN, a négy templomatyja félalakban, KER. SZT. JÁNOS, az angyali üdvözet és SZT. SEBESTYÉN, valamint két SILVESTERINUS-szerzetes félalakja.

FIorenzo di Lorenzo-val az umbriai iskola a fejlődés magasabb fokát érte el. Ő előtte még nagyon ritkán fordultak a művészek a természethez, sőt ha néhol ennek nyomaira is akadunk, nem eredeti természeti tanulmányokban, hanem csak más művészek modorának utánzásában, mint pl. a BENEZZOÉ-ban ismerjük föl azt. Azonban bár még mindig a buzgóság uralja ezen alakokat, annyiban mégis eltértek az ideálok birodalmától, hogy lábaikat megvethették a valóság talaján és a szellemi igazságokkal egyetemben föllép az érzékiek után való törekvés is, hasonló jogosultságot követelvén magának. E mellett FIorenzo ragaszkodott a stílszerűség szabályaihoz, úgy a fölfogásban, mint a motívok megválasztásában és elrendezésében, műveinek technikai kivitele pedig a modellációban és színezésben egyaránt izléses és gyakorlott művész gyanánt mutatja be magát. E mellett ama sajátos vonások és mozdulatok, a melyek PERUGINO-nál teljesen kifejelesztve iskolai szabálylyá és modorossággá váltak, nála még észrevehetőbben nyilvánulnak, mint BOCCACIO és BONSIGLI-nál, úgy hogy a szárazabb rajz, világos színezés és könnyű modellációval kapcsolatban alá-

írása híján műveinek ismertető jeléül szolgál.

Ennek alapján neki tulajdonítható a Palazzo publico STANZA DEL CATASTOJÁNAK ajtaja fölötti freszkó: MADONNA az áldó gyermekkel, két angyal közt. Bensőségteljes igaz fölfogás, formái szépség, világos színezés és könnyű rajz jellemzik eme, sajnos, kissé sérült állapotban lévő művet, mely vastag porréteggel van bevonva, s mióta üveg alá helyeztetett, bajosan élvezhető.

Hasonló ismertető jelek alapján tulajdonítják neki Diturában a S. Francesco-ban lévő, 1415. évszámmal jelzett freszkót: az ATYAISTEN köralakú glóriában a mélyében álló Szt. ROMÁN és ROCHUS között, mely műnél még harározottabb a némileg keresett tetszetős tartás és a fölfelé fordított rövidülő arc, mely PERUGINAK szokásává vált.

Ugyanez áll a perugiai gyűjtemény több függőképére. Ezek közt van egy negyed életnagyságú Szt. SEBESTYÉN, aztán öt félköralakú kép egy oltár részletei, melyek közül a középső egy MADONNA a gyermekkel. Továbbá van egy triptychon csúcsorommal, középen a MADONNA in trono-val, a ki gyöngéden tartja ölén a meztelen gyermeket. Az alakok $\frac{1}{3}$ életnagyságúak, kerek dícskoszorúval arany alapon. Az oldalt térdelő angyalok glóriája perspektivikusan rajzolt.

Legelől két donátor és papok térdelnek igen kicsiny alakban. A jobb szárnyon Szt. ANDRÁS áll a kereszttel és MUSTIOLA a Szt. Szűz gyűrűjével, mely CHIUSI-ban S. MUSTIOLA templomában őriztetett; balról Szt. PÉTER és FERENC. A predella egy pietà-t és több szentet félalakban ábrázol.

A FIORENZO-nak tulajdonított gyűjteménybeli képek közt a legjelentékenyebb: «KRISZTUS születése.» A gyermek meztelenül fekszik a földön és karjait anyja felé nyújtja, mialatt az és JÓZSEF imádatlalt tekintenek reá; JÓZSEF mögött három pásztor és kutyájuk, MÁRIA mögött az ökör és a szamár látszik; közepén áll az istálló, melynek födele alá tizenhárom angyal ereszkedik le felhőkön, hogy az újszülöttet a Gloria in excelsis-szel üdvözöljék. A háttértájképen látszanak a pásztorok az üzenetet vívő angyallal.

A hússzín kivételével a kép sötét. Míg eddig FIERONZO műveiben PIETRO DELLA FRANCESCA és BENOZZO GOZZOLI befolyása észlelhető, e helyen a flórenci, nevezetesen dóm. GHIRLANDAJO befolyása érvényesül úgy a kompozíció, valamint behatóbb természeti tanulmányokra valló formákban.

Hasonló előnyös tulajdonságok jellemzik a St. Agostino sekrestyéjének képét: MADONNÁ-t a gyermekkel, mely erőltetett, aggodalmas mozdulattal áll anyja ölén és vállfüzőjébe kapaszkodik. Egy bájos angyalkoszorú környezi a csoportot és az egész egy babérkoszorúba van foglalva. Ezen kívül a szögletekbe a művész két természetnagyságon fölüli angyalfejet alkalmazott, melyek dús, szőke fürteikkel és antik szépségű formáikkal ellentétben vannak a kép stíljével. A testszín sárgás; átlátszó barnás árnyékkal; a rajz stílszerű, a redőzet túlhalmozott.

Még két freszkót tulajdonítanak neki, mely a félig romba dőlt perugiai S. Giorgio templomban van.

Az egyik MADONNÁ-t ábrázolja Szt. MIKLÓS és KATALIN környezetében, mely utóbbinak eljegyzési jelenetét is tartható e kompozíció, a mennyiben a meztelen és anyja által tartott gyermek a gyűrűt KATALIN jobb kezének gyűrűs ujjára húzza. A rajz szigorú, kemény, száraz a hússzín halvány sárgás árnyékkal; a vonások üresek; csak a gyermek arckifejezése hasonló egy hivataloskodó papéhoz. A második kép: KRISZTUS születése, melyen a meztelen gyermek saját sugaraiban a fűvön fekszik MÁRIA és JÓZSEF között, a kik az előirt módon imádják. A mű évszáma A. D. M. CCCCLXXXVIII. E művek benyomása kételyt támaszt FIORENZO szerzősége iránt.

Kétségtelen, hogy FIORENZO nagy befolyást gyakorolt az umbriai festőiskola fejlődésére. Ennek sajátos eredeti ideális modorát tisztult szépérzéssel és beható természeti tanulmányok által tovább fejleszté, mi mellett az igazságra törekvő, férfias szellem lelkesíté. NICCOLO DA FOLIGNO térdelő angyalkarának mintáját átvéve és változatos szépséggel kifejlesztve pedig, oly hatást ért el, mely még RAFAEL-re is hatással látszott lenni.

BERNARDINO DA PERUGIA.

E művészt ama balvégzet érte, hogy egy olyan kortárssal bírt, a ki neki egyszersmind névrokona és vele egy helyről való volt és ennek személyével azonosították őt és műveit, míg utóbb sikerült kideríteni az igazságot. Az illető képmás BERNARDINO PINTARICCHIO nevet viselt és neki tulajdonították a San Severinói S. Domenico MADONNÁ-t a felhők közt, szeráf-glóriától környezetten, a kis KRISZTUS-sal ölében, a ki Szt. DOMOKOS, SZEVERIN, RÓZA és BENANZIUS felé áldást oszt.

Ugyanott az új domban egy másik MADONNA a szentekkel, a donátorral és szép tájképpel.

BERNARDINO DA PERUGIA-ban az umbriai festőiskola legtehetségesebb mestereinek egyikét üdvözölhetjük, a ki fölfogás és stíl tekintetében legközvetlenebbül FIORENZO DI LORENZO-hoz csatlakozik, azonban alapos természeti tanulmányai dacára szigorúbban ragaszkodik az idealizmus birodalmához és az idegen befolyással szemben megőrzi egyéni sajátosságait. Az ő kompozíciói a régi umbriai modornak megfelelően komolyak és ünnepélyesek, mindazáltal érzelmesek és mintegy a való életből látszanak átvéve lenni. Nagy, szép érzéke bizonyos naivitással egyesül.

BERNARDINO DA PERUGIA művei Perugiában, részben a S. Caterinában és a gyűjteményben, részben Sanseverino-ban, Párisban a Louvre-ban és a Fabriano melletti Castello da Bastia-ban vannak.

Mivel működésének időrendi sorára nézve más adatokkal nem bírunk, mint a melyek szerint Sanseverino-ban való 1498—1524-ig terjedő tartózkodása van megállapítva, onnan lehet megindítani műveinek sorozatát. E helyen a S. Agostino sekrestyéjében egy nagyon szép freszkója látható, melyet szintén PINTORUCCHIO-nak tulajdonítottak, bár az adatok közt semmi nyoma az illető ottani tartózkodásának. A kép MADONNÁ-t a gyermekkel ábrázolja életnagyságban, a szabadban ülve. Fás, sziklás, beépített hegyekkel vegyes, gazdag tájkép alkotja a háttérét. A ruhába és köpenybe öltöztetett gyermek az anya ölében ül és bal-

jában a földgömböt tartja, míg jobbjával az előtte térdelő donátor felé áldást oszt.

A MADONNA mellett két imádkozó angyal áll, egyik mellén összefont karokkal, másik összetett kezekkel. A fölfogás kevésbé ünnepélyes, a kifejezés eleven és kedves; a stílus kevésbé ideális és inkább természeti tanulmányok nyomán készült, a ruházatban egyszerűen jelezve, nagy síkokkal, egyenes vonásokkal és lágy törésekkel. A test idomai teljesek és gömbölyűek, a kezek finomak és, csakhamar uralgóvá váló modor szerint, csukott közép ujjközökkel és behajtott kisujjal. Karakterisztikus, szigoruan komoly vonásokkal bír a donátor arca-éle. A hűs szín világos, kevés arcpírral és átlátszó, szürkéssárga árnyékkal. A ruhák teljes színűek és aranyfényűek; a donátor ruhája fekete tűzvörös felöltővel. A kitűnően konzervált, kivéve a némileg sérült lunettig, mely az ATYAÚRISTEN-t cherubok közt ábrázolja. A S. Domenico-ban van egy MÁRIA a felhők közt, aranyruhába öltözve, gránátalmát tartó meztelen gyermekével ölében. A cheruboktól környezett két főalak mosolyogva néz alá. E műben az emberies vonások mögött háttérbe szorul a természetfölöttiség eleme.

A perugiai gyűjteményben föltűnően különböző modorban találjuk BERNARDINO DA PERUGIA-t.

Elsőnek véve a «Szent család»-ot, ez új témát, melylyel talán először találkozunk, azonban mentől több tisztán emberi és természetes vonatkozásokat vittek bele a természetfölötti világba, a keresztény művészetnek csakhamar kedvenc tárgyává vált.

A nagyanya, ANNA, tartja karján a gyermeket, honnan MÁRIA ismét át akarja venni; azonban a gyermek nagyanyjánál jól érezvén magát, hozzája simul és a tőle kapott almát arcához szorítja.

Szt. JAKAB két gyermekangyallal, kik közül az egyik egy csízet tart kezében, MÁRIA mögött áll. A jelenet egy szobában, egy vörös függöny alatt játszódik le. A félalakok $\frac{1}{3}$ nagyságúak.

Ama törekvés, hogy az ideális alakok számára, a való élet igénybevételével,

azonban a képmások mellőzésével új típusokat nyerjenek, — e helyen határozottan nyilvánul; mi mellett föltűnő, hogy ANNA nem csupán fiatalnak, hanem leányánál is majdnem fiatalabbnak van föltüntetve. Az ingecskébe öltöztetett gyermek nagyanja karján átfekteti jobb lábszárát, mintegy dicsekedvén annak teltségével. A telt formák, gracióz ujjmozdulat kapcsolatos az arcvonásoknak a kifejezéstelenséggel határos nyugalmával; a dicsfényt perspektivikusan rajzolt gyűrűk jelzik.

Egészen ellenkező hatást gyakorol MÁRIA megkoronáztatása, mely arannyal látszik megfestve lenni. Szorosan testhez simuló aranyruhában ül a szt. Szűz isteni fiával szemközt, a kinek aranyos palástja át van hajtva térdein — és tőle fogadja el alázatosan lehajtott fejére a koronát. Alakja igen karcsú, arcvonásai kerekék és szokottak; vastag hajfonatok koszorúzzák fátyolos fejét; kezeit telt mellén nyugtatja.

KRISZTUS vonásai sem különböznek a köznapiaságtól; a hosszú lengő vörös haját és szakállt világos barna árnyékos sárgás arcszin egészíti ki. A csipőre támasztott bal kar, az élesen visszahúzott bal láb, megfosztják az alakot a méltóságteljes kifejezéstől, minélfogva a kép benyomása nem kedvező, kivéve angyalok csoportját. Az egésznek barnás meleg színezete, golyó alakú felhőivel az aranyos háttérrel, formátlan redőzetével és a formák fekete körvonalával bizonyos régies jelleget kölcsönöz a műnek.

Két jókora nagyságú oltárkép ellenben a későbbi időből való keletkezésére enged következtetni. Nevezetesen a S. Severo-ból származó MADONNA in trono Szt. ANDRÁS-sal, a ki egy keresztet és egy halas könyvet tart, és egy polgári ruhába öltözött szenttel, életnagyságban, igen elnagyolt munka. Valamivel jobb a hasonló méretű másik oltárkép, mely a S. Francesco delle Donne-ból került ki, MADONNÁ-t magas trónon, baldachin alatt ábrázolva, két szentnek környezetében; aranyos kék palástja fejét is takarja és a sárga ingecskébe öltözött gyermeket ölében tartja, a ki a neki koszorút hozó gyermek

JÁNOS felé áldást oszt. A trón fölött két angyal lebeg, mellettök két szent áll könyvet és vesszőt tartva. MÁRIA alakja szép, gyöngéd, finom, érzelmes és szeliden érinti JÁNOS fejét. A gyermekek lába, karja rövid és vastag, fejük igen nagy; a formák általános jellegűek, azonban biztosan és lelkiismeretesen vannak megrajzolva, a draperia redőzete egyenes vonalú erős törésekkel.

Ha BERNARDINO DA PERUGIÁ-t legelőnyösebb oldaláról kívánjuk ismerni, látogassunk el a perugiai S. CATERINA-templomba, a mely számára az illető szentnek eljegyzési jelenetét festette meg oltárkép gyanánt. A trónoló MADONNA ölében ül a felöltöztetett gyermek és a szent fölé hajlik, a ki aranyos ruhába öltöztetve és aranykoronával fején, ájtatosan emeli föl jobbját, hogy átvegye a gyűrűt. Mögötte áll PÉTER az aranyos kulccsal; szemközt MAGDOLNA dús öltözetben és BENEDEK. A trón lépcsőihez gyorsan közeledik a kis JÁNOS keresztjével és szeretettel pillant föl játszó társára.

MÁRIA fölött, két oldalt, két-két angyal lebeg, az alsó öregebb angyalok hegedűvel, hárfával, az ifjabbak rózsakoszorúkkal, könnyed kellemmel; magasan fölöttük lebeg a szimbolikus galamb cherub környezetben. Az egész képet szent derűtség hatja át, valamint igaz érzés nyilvánul az alakokban, finomság és kellem mozdulataikban, nevezetesen KATALIN-nál, a ki egyenesen tartott testén gyöngéden hajtja fejét előre és látszólag hanyagul emeli föl baljával a köpenyt; kezét szeretettel vonja MÁRIA a gyermekhez az eljegyzés céljából. A formák szépek, egyszerűek és nagyszabású stílusban vannak tartva; az arcvonások egyéniek; KATALIN és MAGDOLNA azonban ikreként hasonlítanak egymáshoz. Sajátságos, MANTEGNA modorára emlékeztető, keskeny, élesvonalú redők különváltan húzódnak át a lábszárakon. Minden izlésesen van elrendezve; a háttér nem aranyos, azonban a kisebb tárgyak és ékitmények aranyból valók, valamint a ruhák szövete. A hússzín világos, vöröses árnyékkal s az egész színezés ragyogó. Az alakok természeti nagyságúak. A festék anyaga fára festett tempera.

BOBULA JÁNOS FELOLVASÁSA,

melyet az «Otthon» írói körben május 15-én tartott.

Fővárosunk nagy arányú és gyors fejlődése, természetszerűleg idézte elő azt az igyekezetet, hogy lakossága nem a csatorna légvonatú városban, hanem szabadabb levegőn óhajt lakni.

Ezt az igyekezetet mindenütt ott találjuk, hol a fejlődő város nagy arányokat öltött és a világváros jellegét viseli. — Ott, hol a belterületek üzletekre, üzleti célokra, üzleti életre kell, hogy felhasználtassanak, — hol a lázas tevékenység üti fel tanyáját, — hol a sokaság egymásközti érintkezésre utalva, kénytelen ellepni a központi város területeit: — ott már a nyugalomra és életre szoruló család számára alkalmas helyet találni nem lehet.

Ugy mint másutt, nálunk is a főváros nagybodásával, mindazok, a kiknek módjukban nem áll legalább nyaralási és telelési helyekre elmenni, igyekeznek családjaik számára a városon kívül egészséges otthont teremteni.

Ezt az irányzatot, ezt a törekvést nem fogja semmi megakadályozni, mert ez természetszerű szükséglete és természetszerű, magától érthető folyamánya a város nagybodásának.

De nincs is szükség, akarni ezt megakadályozni, sőt inkább elősegíteni kell, közgazdasági és nemzeti szempontnál fogva ezt a törekvést, a mely ez esetben szorosan összefügg a közegészségi viszonyokkal. Elő is segítik ezt az irányzatot mindazok, a kik nem kalmár, hanem magasabb szempontból itélik meg az ügyet.

Igy például a jómódú emberek építenek maguknak kint a városból, szabad, jobb levegőn házakat, a melyekben az év felét töltik.

A magyar államvasút is gondoskodik, hogy munkásai, altisztjei egészséges lakásokat kapjanak s e célból épített számukra külön házakat.

A munkásosztályról úgy a főváros, valamint a kormány igyekeznek gondoskodni és mindenféle kedvezmények megadása mellett kilátásba helyezik, — s részben már több munkásházat fel is építettek, — hogy létesítsenek otthont számukra.

Csak egy osztály van, a melyről nem gondoskodik senki. Ez az osztály pedig a polgári középosztály. Erről a polgári

középosztályról, a mely nem bír nyaralót magának építeni, nem gondoskodik sem a főváros, sem a kormány. Pedig, ha valamely országban, akkor épen Magyarországon, viszonyaink miatt, a polgári középosztály rendkívüli nagy fontossággal bír és azt kellene kívánni, hogy ne csak a fővárosnak, hanem minden vidéki városnak intelligens, magyar polgári középosztálya legyen . . .

Ez a magára hagyatott polgári, fővárosi középosztály, a főváros terjedése folytán, óhajt szintén magának, saját erejéből otthont teremteni s valóban tagjai legalább azt érdemlik meg, hogy ha már nem segíti elő ügyüket senki, legalább ne bántalmazzuk, saját érdekükben tett törekvéseiket.

Több ízben tétettek kísérletek a családi házak létesítésére; de sajnos, nem a kedvező eredménnyel, mert a főváros közelében szétszórtan épített ilyen házak, tulajdonosaik legnagyobb részének csak terhére estek és kellemetlenségeket okoztak még a hatóságoknak is.

Ezt kikerülendők, már az eddigőtől eltűtő módon, óhajtják a családi házakat felépíteni azok, a kik a «Pest-Szt.-István» kis városnegyedrészt szervezik. És mert ez akcióról sok téves nézet merült fel, méltóztassanak megengedni, hogy Önök előtt a valódi helyzetet ismertethessem.

A «Pest-Szt.-István» nem ambiciózus emberek akarata folytán (mert hiszen ki lenne olyan badar, hogy ambiciót leljen abban, ha faradságos és háládatlan munkát végez), hanem olyan emberek szükséglete folytán keletkezett, a kik józan észszel arra a meggyőződésre jutottak, hogy dohos levegőjű bérkaszárnnyában lakni egészségtelen, és hogy a művelt külföld példájára, a mi polgári középosztályú emberünk épen úgy lakhatik egészséges, jó levegőjű családi házában, mint hasonló viszonyok közt élő francia, német, angol vagy amerikai.

Telek spekulációt is kizárták a «Pest-Szt.-István»-t szervezők, mert a négyzet-ölenként — és nem holdszámra — megvett telken az azonnali építkezési kötelezettség áll fenn, és nem ígér senki házat pénz nélkül, sőt ellenkezőleg mindenkinek a telket ki kell fizetni és az előre

meghatározott, kialakult és minden oldalról ismert egységarak mellett, az építető által megállapított költségvetés szerint kell építeni és fizetni vagy sajátjából, vagy pedig jelzálogos hitelkölcsön segítségével.

És épen azért, mert pénz nélkül házakat senki közülünk senkinek nem ígért, a legnagyobb előrelátással gondoskodtak a szervezők első sorban arról, hogy reális alapra lefektetett jelzálogos kölcsön biztosíttassék s ez által a szegényebb sorsú intelligens ember ne csak telket, vagy szántóföldet vegyen, hanem hogy házat építhessen az esetben is, ha az ingatlan létesítésére az egész összeg nem is áll rendelkezésére. Az ilyen kölcsönnek a biztosítása sikerült is. És ez bizonyára nem komédia, mikor ilyen pénz kieszközléséről és biztosításáról, különösen a mi pénz és hitelviszonyaink között, van a szó. Ez által pedig mód nyújtatik, hogy a szegény ember is takarékoskodással vagyona tehesen szert.

Épen azon a módon, a mint annak idején én kieszközöltem és biztosítottam a tisztviselői telep számára a jelzálogos kölcsönt a «Pesti magyar kereskedelmi bank»-nál, úgy biztosítottam a «Pest-Szt.-István»-on építendő házak számára is a jelzálogos kölcsön. — A tisztviselő-telep építetői nem bánták meg, hogy a számukra, személyi jótállás mellett biztosított kölcsönt igénybe vették, mert közülük nem egy szegény ember, ezen kölcsön nyújtása által, vagyona tett szert és esze-ágában sincs ezt komédiának deklarálni.

A ki ismeri a mi nehéz pénz- és hitelviszonyainkat, bizonyára tudni fogja azt is, hogy az ilyen kölcsönök nyújtása nem a legkönnyebb feladatok közé tartozik, mert az egyes vezető egyéniségekben meg van ugyan a jóindulat, de az intézetek alapszabályai nehezé, sőt sok esetben lehetlenné teszik a hitel igénybevételét.

Mi SZÉLL KÁLMÁN-ban, a magyar jelzálog hitelbank elnökében, találtuk azt a férfit, a ki törekvéseinket méltányolva, írásbeli ígérvényt adott a jelzálogos kölcsön megadására. Kikötötte azonban intézete részéről, hogy az üzlet a legreálisabb alapra fektetessék. Ebből kifolyólag a pénzügyintézet megköveteli, hogy:

a) az ingatlanok forgalmi értéke legyen, s ezért

b) kell, hogy az építkezési mód a legszolidabb legyen;

c) hogy gyors közlekedése legyen;

d) hogy a keletkező városrész önállósítsa magát (ez a kikötés a pénzügyintézet által köttetett ki és nem keletkezett egyes emberek ambíciójából);

e) hogy járdák, vízvezeték és világítás létesíttessék;

és f) végre, hogy a családi házak negyede városi jelleggel bírjon.

Csak ezen kikötések betartása mellett vált lehetővé a családi házak építését pénzügyileg megoldani.

De a pénzügyintézetek által kikötötteken kívül még más körülményeket is vettünk tekintetbe, a melyeket már a tapasztalattól meríthettük.

Szemügyre véve az eddig létesült telepeket, azt a nagy hátrányukat tapasztaltuk, hogy nélkülözik a városi jellegét, hogy az ingatlanok forgalmi értéket nem képviselhetnek, mert a szép ház mellett pl. van mindjárt a kukoricaföld, azután egy istálló, megint pusztaszántóföld, egy-egy bekerített és bekerítetlen telek s így tovább.

Mi ezt kikerülni akartuk s azért az építkezés kötelező, hogy a családi házak csoportja egy tökéletes egész e t egyszerre képezzen, a mely kereten belül lehetővé válhasson az otthonos érzés az által, hogy meg lesz a módja a társaséletnek és hogy mindenki szükségleteinek a kielégítését családi háza mellett lelheti. Így tehát gondoskodni kellett piacról, iskolákról és más középületekről, valamint vendéglőről és kisebb bormérésekről, kávéházról, kasszinóról, szállóról; egyes üzletekről, mint mézárások, hentések, pékek, cukrász és más kereskedelmi ágakról, melyek nagyobbára már mind biztos kezek által foglaltattak el.

Ezekon kívül természetesen a pénzügyintézet kikötéseinek eleget is kell tennünk.

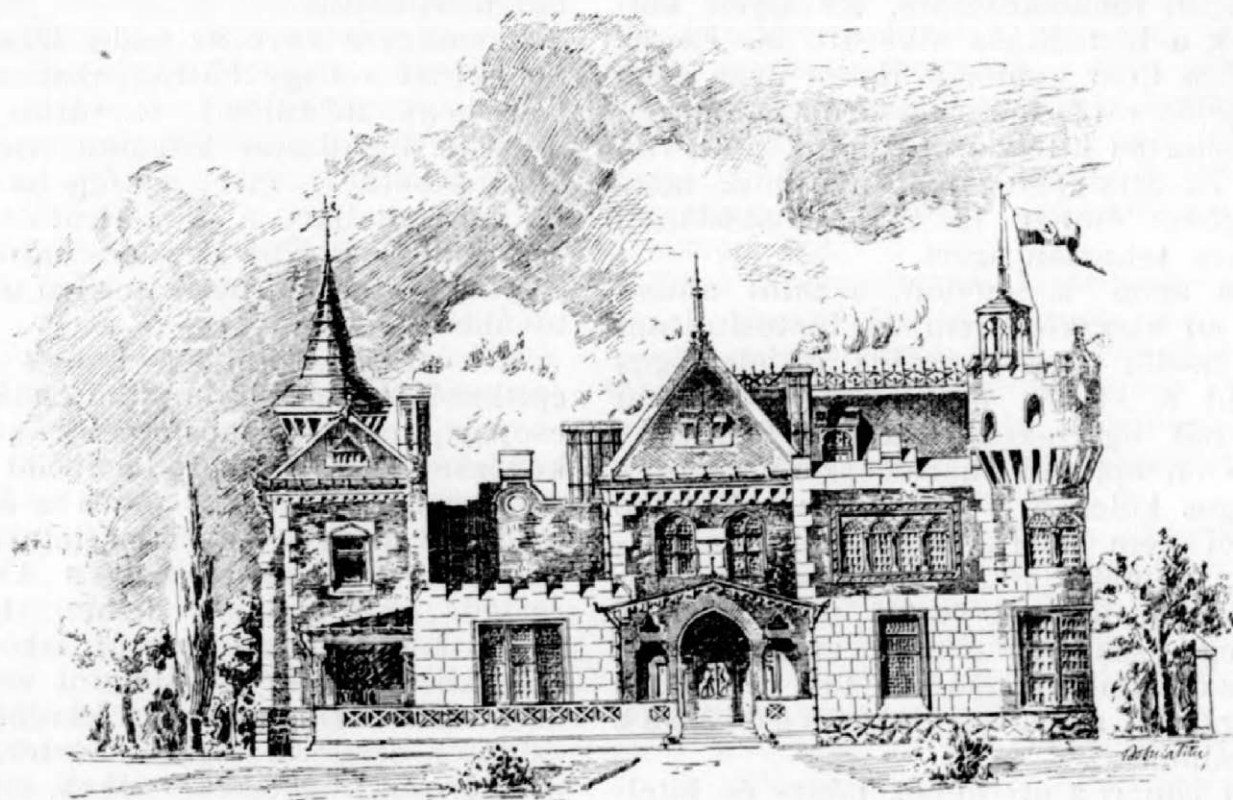
A közlekedés már jelenleg is meg van a keleti pályaudvartól egészen «Pest-Szt.-István»-ig és most rakják már a második sinpárt, a melyen a villamos üzemre berendezett vasut közlekedni fog. Ez a közlekedés még gyorsabb lesz, ha ez a vasut kiépítetik föld alatt a Kerepesi-úton, Kossuth Lajos-utcán át, egészen az Eskü-térig. A közigazgatási bejárás, mely e vasut ügyében a városházán megtartott, a polgármester örvendetesen üdvözölte, és többen a város képviselői közül ott kijelentették, hogy ha az engedélyt kérő társaság azt ki nem építené,

a város maga építené ki ezt a részt; csak azt ellenezték a város képviselői, hogy ez a vasut vicinális legyen, hanem hogy közúti jellegű legyen, a mi a családi házak tulajdonosaira tökéletesen mindegy, akár vicinális akár közúti jellegű vasuton fognak közlekedni. De hogy közlekedni fognak a legrövidebb idő alatt, az bizonyos; mert hiszen a főváros a leghatározottabban állást foglalt maga is, hogy ez a vasut, mint közúti vasut meg legyen; sőt ugyanazon a közigazgatási bejárásan bemutatták a terveket arra is, hogy a már létező, Kerepesi-úton közlekedő villa-

sével egyidejűleg az éjjeli közlekedést is e vonalon a családi házakhoz bevezetni.

Mindenben a pénzintézet kikötéseinek eleget teszünk nemcsak azért, hogy az ki van kötve, hanem saját érdekünkben, magunk jószántából; mert mi is arra fektetünk súlyt, hogy a családi házak felépítésének a legreálisabb és a legbiztosabb talaja legyen.

A kikötéseken kívül az építetők be fogják vezetni még az ingatlan biztosítását életre és halálra; mi által azok, a kik ezt megteszik, — mert e biztosítás nem kötelező — biztosítják családjaikat,

78. GR. BERCHTOLD ARTHUR CSALÁDI HÁZA.

mos vasutat rövid pár év múlva, közlekedés szempontjából, szintén a föld alá kell elhelyezni.

A «Pest-Szt-István»-nak tehát megvan jelenleg is már meglehetősen jó közlekedése egészen a keleti pályaudvarig. A vasút kiegészítése után pedig ez a közlekedés kitűnőnek mondható, mert a beadott tervezet szerint e vasut 60 kilométernyi menetsebességgel fog óránként — tíz percenkénti indítással, — közlekedni, s így az Eskü-tértől ki lehet jutni a 8 kilométernyi távolságban fekvő családi házak új negyedébe 16 perc alatt. A vállalat pedig, különös tekintettel a hírlapírókra, — a kik késő éjjelig vannak a fővárosban elfoglalva, — megígérte: a vasút létesíté-

hogy halál esetén az ingatlan törlesztéseinek fizetése alól felszabadulnak és az ingatlan tulajdonukba megy át. Londonban az ilyen biztosításokat épen ez évben vezették be az egyes biztosító társaságok; díjtételeik szerint, a 25 és 50 év közötti ember fizet korához mérten 8—8½ és 9⁰/₁₀-át a biztosított ingatlan összegnek 25 éven át.

Az imént jelzett módcn biztosítva lévén a jelzálogkölcson, kellett tovább a szükséges területek biztosításáról gondoskodni. Fővárosi területet nem akartunk venni; inkább választottunk olcsóbb helyet, hogy ne legyünk terhére semmiképen a fővárosnak. Nincs nekünk semmi dolgunk sem a tanácscsal, sem a közgyűléssel, sem a

közmunkák tanácsával, és így a fővárosnak semmiképen sem áll módjában, — ha akarná is, a mint az egyes polgármesterek nyilatkozata szerint nem is akarja, — a mi hasznos tervünk megvalósításának megakadályozását, a mely terv megvalósítása a fővárosnak, nemcsak hogy milliókba, de még egy garasába sem fog kerülni.

BATTHYÁNY ILONA grófnőtől és a cinkotai földtulajdonosoktól vettük meg a telkeket 2 frt 50 krral négyzet ölét, a mely ár az utak, terek, köztelkek kihasítása után 3.50—4 frtig emelkedett.

Maga a terület megyei és a cinkotai nagy itce mellett, Mátyásföld előtti fensíkon, 30 méter magasságban a Duna felett fekszik és 8—10 méter mélységben kitűnő forrásvizei vannak, melyekből a vízvezetékét fogjuk berendezni. Az egész fővárost és a budai, meg a váci hegy-

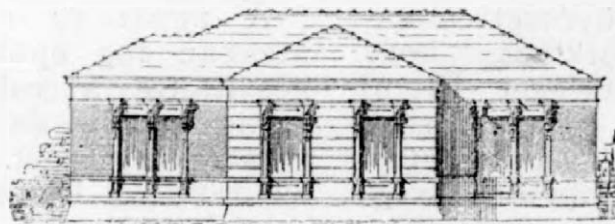
vitelt. A vállalat még a szerződéskötést sem eszközli, mert annyi féllal tárgyalni nem akar; s azért ezt is magunknak kell teljesíteni és a vállalatnak a kész szerződéseket átadni.

Áttérve már most magára a házak tervezésére, a következőkben adom azt elő.

A térrajzból kitűnik, hogy a pavillon-rendszert választottuk az építkezéshez, olyan formán, hogy minden telektömb parcelláinak kertjei együvé futnak össze és azokat csak deszka kerítések választják el egymástól.

Igaz ugyan, hogy a pavillon-rendszer drágább, mint a block-rendszer, hanem tagjaink mind a pavillon-rendszert óhajtják és nézetem szerint helyesen, mert ha valaki elhatározza magát házépítésre, azt úgy építse fel, hogy egész családja otthont leljen benne.

Magától értetődik, hogy ily rendszer

79. BACSKAY MIKLÓS ÚR CSALÁDI HÁZA.

láncolat gyönyörű panorámáját lehet látni az új családi házak e területéről.

A területek nagy részét már készpénzben kifizettük és első sorban a telkes gazdák összegei fizettetnek; mert a grófné, MELNA földbirtokos, község és egyház szívesek várakozni, míg a lekötött pénzek befolyának, a mi legrövidebb 4—5 hét alatt megtörténhetik, úgy, hogy magát az építkezést még június havában majd meg lehet kezdeni.

Minekelőtte a végén még az egyes építendő házak magyarázatát adnám, a kivitelre vonatkozólag általánosságban megjegyzem, hogy a tervezést és a művezetést én eszközölöm a szokásos tiszteletdíj megadása mellett. A kivített egy vállalkozó, vagy építési vállalat fogja eszközölni, de csak az esetben, hogy ha az összes épületek kivitele szerződésileg reá bízatik, mert az általunk megállapított alacsony egység árak mellett (pl. 1 köbméter alapfalazat 6 frt 80 kr.) csak nagy tömegű megrendelés teszi lehetővé a ki-

mellett lehetővé vált nemcsak a ház legkényelmesebb beosztása, — mert a ház szabadon áll, — hanem az az előny is jár ezzel, hogy körülvétték kerttel. Az utca vonalától legalább 3 mtrnyire befelé kell építkezni, a 2 szomszédától pedig 4—4 mtr távolság a minimum.

A mi a beosztást illeti, úgy állunk vele, hogy az eredeti mintaterv elenyészik. Minden egyes családnak más-más a viszonya és így különböző beosztású terveket kell készítenünk, minden egyes család számára. A 462 ház közül alig lesz 20 egyforma.

A legkisebb családi ház a következőkből áll: 2 kétaablakos szoba 5—5 mtr., 1 kisebb 4—3 méteres szoba, egy 2—4 méter méretű konyha, egy 1.60 széles előszoba, egy fürdőszoba 4.20 méter területtel, egy éléskamra, kloset és pince 3—3.80 méter. A padlás felhasználható. A szobamagasság 3.50 méter. A szobákban dupla és keresztajtók; dupla, befelé nyíló spalettás ablakok alkalmaztatnak. Konyhák, éléskamrák, fürdőszobák, terasszo-mozaik

burkolattal láttatnak el. Mennyezetül csaposgerenda tervezetik és az álló fedélszéken nyugvó tető cseréppel lesz befedve. A háztelek deszkakerítéssel van ellátva, kivéve az utcai részt, mely léccel, kapuval és ajtóval ellátott bekerítést kap. Az ilyen ház után fizet az építtető tőke és kamattörlesztés fejében a banknak, az ott felveendő kölcsönért, 235—240 frtot évente 50 éven keresztül. Ezt akármikor előbb is törlesztheti. Ha pedig az ingatlant biztosítja, akkor körülbelül 25 év alatt törleszti le kölcsönét; ha pedig elhalálozik, családja fel van mentve a többi törlesztés alól.

Az egyes tervezetekből kitűnik, hogy a házak mind különbözők; kisebbek, nagyobbak, emeletesek, földszintesek; —

de egy emeletnél magasabban, — kivéve mansardtetőt, építkezni nem szabad, és kivéve az egyes kis kilátási szobákat, melyek csak festői képet nyújtanak a városnak.

Kisebb épületeket, mosókonyhára, házmesteri lakásra, istállóra és ily célokra szabad mindenkinek építeni, mert házi szükséglet kielégítésére még házi állatokat is mindenki tarthat.

Az előadottakból méltóztatnak látni, hogy komoly emberek fáradoznak azon; hogy komoly és hasznos dolgot vigyenek keresztül, a melyet nem lehet komédiának elnevezni; de legkevésbé szabad az ilyen komoly dolgokat nevetség tárgyává tenni, a mint azt némelyek a nyilvánosság előtt alaptalanul megcselekedték.

VEGYESEK.

ÚJ MŰTERMEK. A képzőművészeti társaság azzal a tervvel foglalkozik, hogy körülbelül 70.000 frt költséggel 12 új műtermet építtet építészek és szobrászok számára. Az új műtermek a Kmetty utcában létesülnek egyszerű, de a szükségnek megfelelő beosztással.

A LIPÓTVÁROSI BAZILIKA építésére felügyelő bizottság előterjesztést tett a templom építésnél 1897. évben teljesített munkáról s a jövő évi munkaprogramról. Tavaly kiadtak 124,810 frtot s az 1898. évre elő van irányozva 200.000 forint. A bizottság a jelentést tudomásul vette.

ISKOLA ÉPÜLET. Az Arena-uton, a volt KLENOVITS-féle telken emelendő kétemeletes iskola terveit a hetes építési bizottság felülbírálta és jóváhagyta. Ezen 240.000 forinttal előirányzott épületben fiú és leány elemi iskola, továbbá polgári iskola lesz elhelyezve, mely célra tavaszkor lesz berendezve, melyekben 2400 tanulónak lesz hely.

ISKOLA ÉPÍTÉS A győrvárosi róm. kath. iskolai önkormányzati testület Győrújvárosban 32.000 frt költséggel iskolát építtet.

VÁROSHÁZ ÉPÍTÉS. Kisujszálláson ZIEGLER GÉZA budapesti építész pályanyertes terve alapján új városházat fognak építeni.

A BUDAI ÚJ FŐGYMNÁZIUM az Attila utcában fog épülni. A terveket már elkészíttette a vallás- és közoktatásügyi miniszterium és nemsokára kiírják a versenytárgyalást, hogy a gimnázium már az 1899 iki iskolai évre átadható legyen rendeltetésének.

A VÉRMEZŐ BEÉPÍTÉSE. Az első fővárosi kerületi választmány kérvényt nyújtott be a tanácshoz a Vérmező beépítésének elrendelése végett. A választmány a beépítést úgy tervezi, hogy a nagy terület közepén 5—6 hold nagyságú tér hagyandó díszes park részére. Így a kerület egy szép térhez jut, s azon kívül a főváros e parlagon heverő területet hamarosan értékesítheti.

FŐVÁROSI ÚJ KIKÖTŐ. Fővárosi új kikötő létesítésével foglalkoznak az illető tényezők s azt a soroksári Dunaágban tervezik. A Csepelsziget felső részét le fogják ásni s az onnan nyerendő földanyaggal be fogják a Lágymányos terrenumát, az úgynevezett holt Dunaágot tölteni.

ISKOLAÉPÍTÉS. A tanács a Józsefvárosban emelendő új iskola céljára, továbbá a Csobánc- és Örömvölgy-utca sarkán két telket szerzett meg 65.000 frtéért. Az építési költségek mintegy 150.000 frtra fognak rugni.

TAKARÉKPÉNTÁRI ÉPÜLET ÉPÍTÉSE. A tiszafüredi takarékpénztár díszes házat épített s a tervek és költségvetések elkészítésével ifj. BOBULA JÁNOS budapesti építész bízta meg, ki a terveket elkészítette és az építkezésre legközelebb kiírják az árlejtést.

MESTERSÉGES FEKETE MÁRVÁNY. Egy olasz mérnök Cataniában olyan eljárást talált fel, a melylyel mesterséges fekete márványt lehet előállítani. Az eljárás a következő: Homokkődarabokat a kívánt nagyságra és alakra vágva, egy nagy vasedényben levő állványra tesznek, a mely az edény fenekétől néhány centiméternyi magasságban tartja a kődarabokat. Azután az edénybe egy mellette levő üstből olvasztott vulkanikus aszfalt és szénkátránykeveréket tesznek s ezt a keveréket harminchat óráig főzik. A kődarabokat ekkor kivesszik, letörölik, megszáritják és kicsiszolják. Az így készült márványutánszat szép fekete márványfényű s a vízzel és savakkal szemben nagy ellentállóképességet mutat.

KÓRHÁZÉPÍTÉS Szentesen. Csongrádvármegye közönsége 40000 forint költséggel vármegyei közkórházat épített Szentesen. A terveket ARLETH ÖDÖN kir. mérnök készíti s mihelyt azok jóváhagyást nyernek, a tényleges építés is megkezdődik.

SZERB PALOTA Karlócán. BRANKOVICS GYÖRGY patriarcha a szerb nemzeti és egyházi élet nagyobb fejlesztése céljából Karlócán szerb nemzeti palotát szándékozik létesíteni. A palota, mely a patriarcha palatájával szembe épülne, magában foglalná a szerb kongresszus tanácsstermeit, a titkárságot, az irodákat, a szerb alapítványok hivatalait, a nemzeti egyházi muzeumot, a metropolitai könyvtárt. A nagy arányú épület létesítésére közelebb törlesztéses kölcsönt fognak felvenni. (Más helyen közöljük a kiírt pályázatot.)

KATONAI ÉPÍTKEZÉSEK. A hadügyi kincstár a delegációk elé terjesztett budzsetben az ország területén a következő építkezéseket vette kilátásba: a kismartoni katonai reáliskolánál egy kórházi pavillont 36.500 frttal, a kassai helyőrségi kórháznál egy elszigetelő pavillont fertőző betegek számára 24.000 frt költséggel, Gyulafehérvárott egy tisztalak emelését 125.000 forint költséggel.

A NYIRBÁTORI TEMPLOM HELYREÁLLÍTÁSA. A műemlékek országos felügyelő bizottsága a nyirbátori régi templomot is a restaurálandó építészeti műemlékek közé sorozta s megbízta SZTEHLÓ OTTÓ építész, hogy a restauráláshoz szükséges intézkedéseket tegye meg.

KINCSTÁRI ÉPÜLET BATTONYÁN. A régi adóhivatal telkén a csendőrség, a pénzügyőrség és az adóhivatal részére az igazságügyminiszter egy új kincstári épületet épített, melynek munkáit nyilvános verseny útján fogják biztosítani. A költségek 30.000 frttal vannak előirányozva

VINCELLÉRISKOLA. A kecskeméti Miklós teleppel kapcsolatban egy vincellériskola építését határozta el a földmivelésügyi miniszter. Az építkezéshez még az idén hozzá fognak, hogy az iskolát a jövő évben át lehessen adni rendeltetésének.

ÚJ ORFEUMÉPÜLET. SCHWEIGER GYULA budapesti építész a Révai-utcában orfeumot épített, mely a «Folies Caprice» mulató céljaira lesz berendezve.

A FIUMEI LAKTANYA KIBŐVÍTÉSÉRE vonatkozólag megállapították az építkezés és a költségek módozatait. A laktanyát őrségi épülettel, irodahelyiséggel és tisztai étkezővel fogják kibővíteni.

«ARCHITEKTUR-SCHATZ» RÜCKWARDT-tól jelent meg a IV. füzet 91—120 tisztán nyomott lapon, SCHIMMELWITZ PÁL könyvkiadó vállalatában Lipcsében. Előfizetési ár füzetenként 6 márka. Ebben a füzetben vannak a budai várépítkezési épületek YBL MIKLÓS-tól. Az V-ik legközelebb megjelenő füzetben több Budapesti épület rajzai fognak megjelenni. Melegen ajánljuk kartársainknak ezt a kitűnő művet, melyből mintafüzeteket, öt lappal, mutatványul ingyen küld kívánatra a kiadóhivatal. Az egész mű 10 füzetből fog állani 30 lappal s így összesen 300 lap, melynek előfizetési ára 60 márka.

PALOTA ÉPÍTÉS. Gróf ANDRÁSSY DÉNES Kassán palotát épített. E palota építésével JAKAB ÁRPÁD és GÉZA és RÉPÁSZKY MIHÁLY kassai építészek vannak megbízva. Az építést május elején keztek meg. E palotában egészen külön vízvezetékot rendeznek be villamos hajtással.

SIRBOLTOK ÉPÍTÉSE. A kőbányai új temetőben, valamint a farkasréti temetőben több új árkádos sirbortot épített a főváros. A mérnöki hivatal készíti a terveket s ha elkészülnek, az építést még az idén megkezdik.

ÚJ TÖRVÉNYKEZÉSI ÉPÜLETEK. Az igazságügyi miniszter elhatározta, hogy Székesfehérvárott, Nagyszébenben, Lőcsén, Kecskeméten, Kaposvárott, és Fiumében a mai kornak megfelelő új igazságügyi épületeket és fogházakat épített. E célból a nevezett városok törvényhatóságaival folytak a tárgyalások.

BÖRZE ÉPÍTÉS. A tőzsdetanács új börze építését vette tervbe s az előmunkálatok elkészítésére egy építési tanácsadói állást szervezett s annak betöltésére pályázatot hirdetett. Az állásra több építész pályázott s azok közül a tanács szótöbbséggel ULLMANN GYULA fiatal építész választotta meg. Tisztelet becsület a fiatal erőknél, de tanácsadói állásra csak élet-tapasztalatokkal bíró építész a hivatott személy.

ÚJ TEMPLOM A FŐVÁROSBAN. A karmeliták a Terézváros külső részén 180.000 frt költséggel új templomot szándékoznak építeni. A költséghez a főváros 60.000 frtot szavazott meg.

A NAGYBÁNYAI FESTŐK megtámadva érezték magukat a képzőművészeti társulat utolsó közgyűlésnek előterjesztett jelentése által s ennek folytán hosszabb védekezést közölnek a lapokban, mely védelemnek a legmeggyőzőbb érve az, hogy «a közönség a rosszból tanulja megismerni a jobbat.» Hát ez bizony igaz. A nagybányai sok rosszból tanulta megismerni a nagyközönség a jobbat. Mi a nagybányai igyekezetet becsüljük; hanem ne törekedjenek azok az urak, a kik csinálják a mozgalmat pusztán arra, hogy csak rosszat produkáljanak, mert a közönség a jót direkte is — a rossznak mellőzésével — bírja megismerni.

ZSINAGÓGA ÉPÍTÉS. A marosvásárhelyi két izraelita hitközség egyesülten díszes új zsinagóga építését vette tervbe.

PÁLYÁZATOK.

A KÁROLYKASZÁRNYA telkének szabályozási tervére a székesfőváros pályázatot hirdet:

1. A pályázat titkos és csak magyar állampolgár vehet benne részt. 2. A Károlykaszárnya területének és környékének szabályozási terve készítenendő, különösen figyelemmel arra, hogy az új városházát ide helyezik. A szabályozási és a városház elhelyezésének terve csak a főváros által kiadott s két forintért (!) árusított mintákon készíthető. Melléklendő magyar nyelvű műszaki leírás. A költségek kiszámításához szükséges az eleső és a nyert területek pontos föltüntetése. 3. A városház céljára legalább 6600 négyszögöl területet kell hagyni, úgy, hogy a gránátos-utcai rész az építés befejezéséig föntartható legyen. 4. A terv a mai szabályozásba beleilleszthető legyen s különösen figyelembe kell venni, hogy az evangélikus templomnak s lehetőleg a paplaknak és iskolának is alkalmas hely jusson. 5. Monumentális és új épületek eltávolítását kerülni kell s a gazdasági szempontokat a lehe-

tőség határáig figyelembe kell venni. 6. A zsüri a pályaműveket közlekedési, szépészeti és pénzügyi szempontból bírálja. 7. A díjat csak abszolút beccsel bíró s kivitelre is alkalmas terv kapja meg. 8. Az első díj 1000 frt, a második 500 frt. 9. A zsüri az alakilag hibás terveket kizárja. A kizáráshoz a zsüri kétharmadrészenek szavazata szükséges. 10. A díjazott terveken kívül a zsürinek joga van 200—200 forintért megvásárlásra ajánlani. Ha abszolút értékű s kivihető terv nincsen, a díjat nem adják ki. A pályaművek tizennégy napig közszemlére lesznek kitéve. 11. A zsüri ítélete végérvényes s meg nem föllebezhető. 12. A zsüri elnöke a középítési bizottság elnöke, tagjai: a III. ügyosztályt vezető tanácsos, a középítési igazgató, a középítési bizottság négy tagja, a közmunkatanács s a mérnök-és építő-egyesület egy-egy tagja. 13. A díjazott és megvásárolt tervek a főváros kizárólagos tulajdonában maradnak. 14. A díjat a zsüri ítélete után egy hónap alatt kifizetik. 15. A pályaműveket 1898. július

15-én déli 12 óráig kell beadni a középítési igazgatónál.

Az «ÉPÍTÉSI ÉS MŰSZAKI RAJZOLÓK Országos Egyesülete» 1898. évi első félévi pályázata. 1. A pályázatban egyleti tagok vehetnek részt. 2. Tervezendő a Népszínház előtti térre felállítandó hirdetési oszlop, melyen a hirdetést felfogadó területen kívül egy óra, villamos lámpa és időjelző találjon elhelyezést. Az oszlop egyik részébe tervezendő azon kívül egy dohánytőzsde elárúsító ablak. 3. A hirdető oszlop stílusa a tervezőre bízatik. 4. Kivántatik alaprajz, homlokzat és metszet 1:50 méretben. 5. A tervek 1898. évi május hó 15-én déli 12 óráig az egyesület titkárságához jeligés levél kíséretében adandók be. 6. Díj az egyesületi ezüst érem. 7. A beérkezett tervek a döntés után 1 hétig nyilvánosan ki lesznek állítva.

VIGADÓ ÉS SZÍNHÁZ TERVEZÉS. Az Igló város által építendő vigadó és színház céljára szolgáló épület terveire nyilvános pályázat hirdetik. Az építő költség összege 150.000 frt. Építő programmal és helyszínrajzzal a városi mérnöki hivatal díjtalanul szolgál. A tervek 1898. augusztus 1-én déli 12 óráig lepecsételt jeligés levél kíséretében Igló város polgármesteri hivatalának küldendők be. Pályadíjak 600, 300 és 200 frt.

Az 1900. ÉVI PÁRISI NEMZETKÖZI KIÁLLÍTÁS XII. és XV. magyar főcsoportjának elnöksége pályázatot hirdet a következő tárgyakra, melyeknek ezen a nemzetközi kiállításon való bemutatása célba van véve: 1. Tervezendő egy előkelő női szalonba illő üveges díszszekrény (vitrina). 2. Tervezendő egy ezüstben kiviendő nyakék (collier), egy övcsat s egy karperec erdélyi zománccal diszítve, esetleg filigrán-munka alkalmazásával. 3. Tervezendő egy ezüstbe, illetve aranyba foglalt drágakövekből, vagy gyöngyökből készített hajdísz (diadem), nyakék (collier) és karperec, mely garnitúrának együttes értéke azonban 10.000 forintot meg ne haladjon. 4. Mind a három pályázatnál a beérkező legjobb pályaművek díjazására külön-külön 250 korona mint első és 150 korona mint második díj tüzetik ki. A pályázati feltételek a következők: A pályázaton csakis magyar honpolgár vehet részt. Feltétlenül megkivántatik,

hogy a tervrajzok modern stílusban készüljenek és azokban a magyaros jelleg határozottan kifejezésre jusson. A pályabíróság elnöke RÁTH GYÖRGY, a pályázatot hirdető főcsoport elnöke. Tagjai az üveges díszszekrényre nézve: ALPÁR IGNÁC, LECHNER ÖDÖN, RADISICS JENŐ és THÉK ENDRE; a két ékszergarnitúrára nézve pedig: BACHRUCH KÁROLY, LECHNER ÖDÖN, RADISICS JENŐ és RAUSER LAJOS. A pályaművek jeligével látandók el és folyó évi szeptember hó 15-éig, a pályázatot hirdető főcsoport irodájában, az iparművészeti muzeum palotájában (IX., Üllői-ut 33. sz.) nyújtandók be. Az illető szerző nevét és lakáscímét egy külön zárt boríték tartalmazza. A pályadíjak csakis abszolút művészi becsű, teljesen eredeti terveknek ítélhetők oda. A pályázat hirdetője főtartja magának a jogot, hogy — abban az esetben, ha mindkét pályadíj kiadatik, — a pályázaton résztvevő, nem díjazott, művek bármelyikét 60 korona tiszteletdíj ellenében megvásárolhassa.

Az ÚJ RÓKUS-KÓRHÁZ. Az új, nagy Rókuskórházat a külső Kerepesi-uton a Juranits-utca, Marhahajtó-út és Pékerdő között levő területen 120.000 négyszögméter telken, pavillon-rendszerben fogják építeni. Az építésre kibocsátandó pályázat feltételeinek tervezetét az erre a célra kiküldött albizottság a következőkben állapította meg: A beépítendő területen huszonhárom épület volna emelendő; a következők: I. Központi felvételi épület. II. Sebészeti pavillon. III. Sebészeti pavillon. IV. Belgyógyászati pavillon. V. Belgyógyászati pavillon. VI. Gége- és fülosztály pavillonja. VII. Nőgyógyászati pavillon. VIII. Belgyógyászati pavillon. IX. Belgyógyászati pavillon. X. Szemészeti pavillon. XI. Bujakóros nők pavillonja. XII. Bujakóros férfiak pavillonja. XIII. Orbánc, rákbetegek pavillonja. XIV. Kápolna-épület. XV. Gyermeosztály. XVI. Fürdőház. XVII. Raktár-épület. XVIII. Főző, konyha-épület. XIX. Mosókonyha-épület. XX. Gép- és kazánház. XXI. Istálló, kocsiszin. XXII. Hullaház. XXIII. Két amerikai jégverem. A kórház berendezése a legmodernebb újítások igénybevételével történék. Automatikus szellőző készülékek, légfűtés, villamos világítás, gőzmosás és szárítás volna berendezendő. Az építés költségeire az ötven milliós kölcsönből 3,200.000 forintot irányoztak elő. Ebből

2,800.000 forintot a kórház felépítésére berendezés nélkül, 400.000 forintot a gyűjtő-kórház építésére, a melyet az Erzsébet-szegényházban akarnak létesíteni, miután elhatározott dolog, hogy egy nagyobb szabású szegényházat kell építeni. Az új kórházban 1211 felnőtt, 20 csecsemő 140 gyermek, összesen 1371 beteg nyer elhelyezést. Egy-egy betegágy létesítése tehát átlag 2000 forintba kerülne s ez az ár az általános alapításoknak megfelelő. A pályázat feltételei szerint csak magyar állampolgár pályázhat a terveivel. A pályázó az előirányzott összeg keretén belül köteles a terveket elkészíteni; azokat a terveket, a melyeknek költségszámítása 5%-al magasabb lesz, nem veszik figyelembe. A pályázat benyújtásának határidejéül az albizottság 10 hónapot hoz javaslatba. Pályadíjakul pedig az első nyertes terv készítőjének 8000 koronát, a 2-ik nyertes terv készítőjének 6000 koronát, a 3-ik nyertes terv készítőjének 4000 koronát, a 4-ik nyertes terv készítőjének 2000 koronát javasol. Végül kikötendőnek tartja, hogy a nem díjazott tervek bármelyikét a főváros 1200 koronáért megveheti.

A GÖR. KEL. SZERB nemzeti egyházi kongresszusi választmánya pályázatot hirdet a Karlócán felépítendő egyemeletes, esetleg kétemeletes épület tervezetének és költségvetésének elkészítésére és bemutatására, a mely épület magában foglalandja a gör. kel. szerb nemzeti egyházi kongresszus ülési termét mellék-helyiségeivel, valamint a központi metropolitai gör. kel. szerb nemzeti egyházi autonóm hivatalok valamennyi helyiségét, összesen 40 helyiséggel 1500□ méternyi területtel. Azok a szakértők, kik erre pályázni kívánnak, felhívatnak, hogy a szándékba vett építési tervről mindenekelőtt 1898. évi június hó 3. (15) napjáig a vázrajzot mutassák be a kongresszusi választmány elnökéhez, maga az építési tervezettel és költségvetéssel felszerelt pályázati kérvény (?) pedig 1898. évi szeptember hó 1. napjáig (új naptár szerint) benyújtandó azzal, hogy az 1 : 1000 és 1 : 2000 arány alkalmazása mellett a homlokzati rajz, valamennyi emeletsora, alaprajza és annyi metszetrajzból kell állani a tervezeteknek, hogy azokkal a

tervezett építmény lényeges szerkezetei ábrázolva legyenek. A kongresszusi választmány által elfogadott építési tervezet (a költségvetéssel együtt) o. ért. 800 frtnyi jutalommal, az elfogadott tervezet után legjobbnak talált (másik) tervezet (a költségvetéssel együtt) o. ért. 400 frtnyi jutalommal díjaztatik. Mind az első, mind a második díjazott tervezet a kongresszusi választmány tulajdonában és birtokában marad. A többi pályázók irányában a kongresszusi választmány semmiféle kötelezettséget nem vállal, valamint nem vállal kötelezettséget egyik pályázó irányában sem a vázrajz elkészítése tekintetében. A beépítendő telek rajza, valamint a tervezett építmény berendezésére vonatkozó program látható naponként (hivatalos órákban) a szerb nemzeti egyházi titkárság irodájában Karlócán, a hol a szükséges felvilágosítások és esetleges útbaigazítások fognak adatni.

Az UJVIDÉKI g. k. szerb főgymnásium patronátusa elhatározta, hogy új, a magy. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak 1892. évben 6125. szám alatt kelt rendeletében előszabott követelményeknek megfelelő helyiségekkel és arányokkal gymnásiumi épületet épített. Ennek folytán pályázat nyitott oly tervezet elkészítésére, mely szerint a nevezett gymnásium épülete felépíthető legyen. Az épületre legfeljebb 100,000 frtnyi összeg fordítható, a tervezet-készítésnél tehát ehhez kell magát tartani. A földszinti felület 3000 m³ tesz ki. Az épület egy, vagy két emeletre tervezhető. A tervezetekhez általános költségvetés is csatolandó. A tervezetnek minden esetre fel kell tüntetnie: minden emelet alaprajzát, továbbá a főlépcső keresztmetszetét, valamint a homlokzat szükséges részét 1 : 200 és 1 : 100 nagyságban. A terület helyrajza patronátus irodájában minden időben megismerhető. A legjobb munka 500, a másik 300 frtnyi jutalmat fog kapni. A megjutalmazott tervezetek a patronátus tulajdonába mennek át. A kinek a tervrajza, mint legjobb elfogadtatik, esetleg megbízást kaphat a részletező tervrajzok kidolgozására is. E pályázat 1898. június hó 27. napjáig nyitattik meg, mely napig a tervrajzok a patronátushoz terjesztendők be.

Pályázati hirdetmény.

A Dunakesz állomáson létesítendő felvételi épület építése körül előfordult munkák biztosítására ezennel nyilvános versenytárgyalást hirdetünk.

A teljesítendő munkák mennyiségére vonatkozó tájékoztató adatok, valamint a munkák végrehajtását szabályozó részletes feltételek az alulírt üzletvezetőség pályafentartási osztályának hivatalos helyiségében (Teréz-körút 62. szám, I. em.) a hivatalos órák alatt megszerezhetők, s ez alkalommal a tervek is megtekinthetők.

Jogérvényes és kellőleg bélyegzett ajánlatok folyó évi május hó 16-ikának déli 12 óráig általános osztályunknál, Teréz-körút 62. szám, I. emelet 6. ajtó szám alatt nyújtandók be alábbi fölirattal: «*Ajánlat a dunakeszi felvételi épület felépítésére.*»

Bánatpénz fejében legkésőbb folyó évi május hó 14-én déli 12 óráig 1800 frt, azaz ezernyolcszáz frt készpénzben vagy állami letétekre alkalmas értékpapirokban budapesti gyűjtőpénztárunknál lefizetendő. Az értékpapírok a budapesti, illetve bécsi tőzsdei tizen-négy napnál nem régibb árfolyam szerinti, de névértéket meg nem haladó értékben fogadtatnak el.

Az ajánlatok között a szabad választási jogot fenntartjuk magunknak, valamint azt is, hogy a fedett Perron építését esetleg elejtjük.

Budapest, 1898. április hó 26-án.

Az üzletvezetőség.

Hirdetmény.

A magy. kir. államvasutak igazgatósága nyilvános ajánlati tárgyalást hirdet a Debrecen állomáson előállítandó postaépület létesítésére szükséges építési munkák végrehajtására.

A tervek, a költségvetés, az egységárjegyzék, a szerződési tervezet, az ajánlati minta, a pályázati feltételek, valamint a munkák végrehajtásához kötött feltételek, Budapesten a magy. kir. államvasutak igazgatósága magas-építményi ügyosztályában (Teréz-körut 56. sz. III. em. 14. a.) és Debrecenben az üzletvezetőség pályafentartási osztályában a hivatalos órák alatt megtekinthetők.

Az ajánlatokat legkésőbb 1898. évi június hó 1-én déli 12 óráig kell benyújtani alulírott igazgatóság építési főosztályánál (VI. ker., Teréz-körut 56. sz. II. emelet 10. ajtó).

Az ajánlatokat 50 krajcáros, az ajánlat mellékleteit ivenként 15 kros bélyeggel ellátva, lepecsételve és következő felirattal kell benyújtani: «Ajánlat a debreceni postaépület előállítására».

Csak az összes munkákra tett ajánlatok fognak figyelembe vétetni. Az ajánlat benyújtását megelőző napon, vagyis 1898. évi május hó 31-én déli 12 óráig 1100 azaz: egyezerszáz o. é. frt bánatpénzt kell a magy. kir. államvasutak főpénztáránál (Andrássy-ut 75. sz. földszint) akár készpénzben, akár állami letétekre alkalmas értékpapirokban letenni. A bánatpénzről szóló letétjegy az ajánlathoz nem csatolandó.

Az értékpapírok a legutóbb jegyzett árfolyam szerint számíttatnak, de névértéken felül számításba nem vétetnek.

Csak idejekorán beérkezett írásbeli ajánlatok szolgálhatnak a tárgyalás alapjául.

Posta útján beküldött ajánlatok és bánatpénzek térti vevénnyel adandók fel.

Budapest, 1898. május hóban.

Az igazgatóság.

(Utánnymást nem díjazunk.)

Magy. kir. államvasutak.

ad 41.232/1898. szám.

Hirdetmény.

A magy. kir. államvasutak igazgatósága nyilvános ajánlati tárgyalást hirdet a **dombovári felvételi épület átalakítása és kibővítése** céljából szükséges munkák végrehajtására.

A tervek, a költségvetés, az egységárjegyzék, a szerződési tervezet, az ajánlati minta, a pályázati föltételek, valamint a munkák végrehajtásához kötött föltételek **Budapesten**, a magy. kir. államvasutak igazgatóságának magasépitményi ügyosztályában (Teréz-körut 56. III-ik em. 14. ajtó) és **Zágrábott**, a magy. kir. államvasutak üzletvezetőségének pályafentartási osztályában a hivatalos órák alatt megtekinthetők.

Az ajánlatokat legkésőbb **1898. május hó 24-én déli 12 óráig** kell benyújtani, alolirott igazgatóság építési főosztályánál (Teréz-körut 56. szám, II. em. 10. ajtó).

Az ajánlatokat 50 kros, az ajánlat mellékleteit ivenként 15 kros bélyeggel ellátva, lepecsételve és a következő felirattal kell benyújtani: **«Ajánlat a dombovári felvételi épület átalakítása és kibővítésére szükséges munkák végrehajtására.»**

Csak az összes munkákra tett ajánlatok fognak figyelembe vétetni.

Az ajánlat benyújtását megelőző napon, vagyis 1898. május hó 23-án déli 12 óráig 900 frt azaz **kilenczszáz o. é. frt** bánatpénzt kell a magy. kir. államvasutak központi főpénztáránál (Andrássy-ut 75. sz. földszint) akár készpénzben, akár állami letétekre alkalmas értékpapirokban letenni.

A bánatpénzről szóló letétjegy az ajánlathoz nem csatolandó.

Az értékpapírok a budapesti, illetőleg bécsi tőzsdén legutóbb jegyzett, tizen-négy napnál nem régibb utolsó árfolyam szerint számíttatnak, de soha névértéken felül.

Csak idejekorán beérkezett írásbeli ajánlatok szolgálhatnak a tárgyalás alapjául. Posta útján beküldött ajánlatok és bánatpénzek térti vevénnyel adandók fel.

Budapesten, 1898. évi május hóban.

Az igazgatóság.

(Utánnymást nem díjazunk.)

Magyar kir. államvasutak zágrábi üzletvezetősége.

12.272/98.

Hirdetmény.

A Károlyváros fumei vonal Lokve és Fužine állomás között lévő Bukovac és Sleme alagutak előbevéágásainak alagutszerű beboltozási munkáira ezennel nyilvános ajánlati tárgyalás hirdettetik ki.

A Bukovac alagút bejárati oldalán 20^m, a kijárati oldalon 100^m, a Sleme alagút bejárati oldalán 80^{met}, a kijárati oldalon 40^{met} ily beboltozási munka készítendő, — mely hosszak azonban szűkebb határok között fel és lefelé változhatnak.

A tervek és költségvetés, melyekből a teljesítendő munkákról tájékozás szerezhető, a szerződési tervezet és a munkák végrehajtására vonatkozó feltétfüzetek, továbbá az ajánlati minta a m. kir. államvasutak zágrábi üzletvezetősége pályafentartási osztályánál és a fužinei osztálymérnökségnél a hivatalos órák alatt megtekinthetők, hol egyuttal a többszörösített tervek és nyomtatványok 2 frt lefizetése mellett megszereshetők.

Az ezen építkezésre teendő ajánlatok a költségvetési ürlapba sajátkezüleg számokkal és szóval beirandó árak jegyzékével felszerelve és kellőképen felbélyegezve, legkésőbb f. év május 10-ikének déli 12 órájáig a m. kir. államvasutak zágrábi üzletvezetősége I. osztályánál (Zágráb Trenkova ulica 14.) lepecsételve és következő felirattal ellátva: «Ajánlat a m. kir. államvasutak Bukovac és Sleme alagutjánál létesítendő bevágás beboltozására» lesznek benyújtandók — később beérkező ajánlatok figyelembe nem vétetnek.

Szóban forgó munkálatokra bánatpénz gyanánt 4000 azaz négy ezer forint készpénzben vagy állami letétekre alkalmas értékpapirokban a m. kir. államvasutak zágrábi üzletvezetőségének gyűjtőpénztáránál az ajánlati tárgyalás határnapját megelőzőleg legalább egy nappal leteendő.

Az értékpapirok a napi árfolyam 90%-val számítandók és a bánatpénz lefizetését igazoló letéti jegy az ajánlathoz csatolandó.

Az ajánlatokhoz mellékelve volt letétjegyek az ajánlati tárgyalás esetén azok tulajdonosai által írásbeli elismervény ellenében azonnal visszavehetők.

Az esetleg postautján beküldendő ajánlatok és bánatpénzek tértivevény mellett adandók fel.

Az üzletvezetőség fentartja magának azon jogot, hogy a beérkezett ajánlatok el- vagy el nem fogadása felett, tekintet nélkül a felajánlott árakra, egyoldalulag intézkedhessék.

Zágráb, 1898. évi április hóban.

Az üzletvezetőség.

(Utánnymás nem díjaztatik.)

Árlejtési hirdetmény.

A dévai állami tanító-képezdéhez új szárnyépület felépítése alkalmával teljesítendő föld-, kőműves-, elhelyező-, ács-, vas-, kőfaragó-, cserépfedő-, bádogos-, padolati-, asztalos-, lakatos-, mázoló-, üveges-, kárpitos-, szobafestő- és kályhás-, belső berendezési-, vízvezeték-, csatorna- és különféle munkák elkészítése illetőleg szállítása iránt a következő feltételek mellett nyilvános árlejtés hirdettetik:

1. Az árlejtésben részt vehetnek mindazon szakértő hazai iparosok és vállalkozók, kik üzletük gyakorlására hatósági engedéllyel bírnak.

2. Ajánlat az összes munkákra — egyes munkacsoportokra, vagy pedig egyenként külön-külön tehető.

3. A munkákra vonatkozó munka-kivonatok és ajánlati minták vállalkozók rendelkezésére bocsáttatnak és kötelesek abba egységáraikat beiktatni, a végösszeget pedig úgy számjegyekkel, mint betűkkel kiírni. Csak azon ajánlatok fognak figyelembe vétetni, a melyek a kiszolgáltató eredeti iveken tételnek.

4. Később érkezett, távirati uton küldött, vagy pedig utóajánlatok figyelembe nem vétetnek.

5. Az 50 kros bélyeggel ellátott és lepecsételt ajánlatok legkésőbb f. évi május hó 22. déli 1 óráig a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium s. hivatali főigazgatójánál (V., Hold-utca 8.) nyújtandók be vagy pedig postán beküldendők.

6. A beadott ajánlatok a v. és k. Miniszterium kebelében a f. évi május hó 23-án déli 11 órakor nyilvánosan felbontatnak.

7. Tartoznak ajánlattevő vállalkozók, az általános feltételek 6. §-ában megszabott, az ajánlati összeg 5%-nak megfelelő bánatpénzt az ott körülírt módok és kikötések mellett, a budapesti IX. ker. kir. állampénztárnál vagy pedig a dévai kir. adóhivatalnál az ajánlat benyújtása előtt letenni és az erről szóló nyugtát az ajánlathoz csatolni. Az ajánlathoz készpénz vagy értékpapír bánatpénzül nem csatolható.

8. Fentartja magának a miniszterium azon jogot, hogy ajánlattevő vállalkozók közül a jutányosság szemelött tartása mellett, a munka kivitelével és végrehajtásával azt a vállalkozót bizza meg, ki a jó és helyesen készített munkák teljesítése iránt már eleve is a legtöbb biztosítékot nyújtani képes.

9. A munkákra vonatkozó általános különleges feltételek és tervek Herczegh Zsigmond és Baumgarten Sándor építészeknél (Budapest, VIII., köztemető-ut 4. sz.) naponta délután 4—6 óra között megtekinthetők és ugyanott fognak az ajánlati minták és munka-kivonatok a jelentkező vállalkozóknak kiszolgáltatóknak.

Budapest, 1898. évi április hó 20-án.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumtól.

Magyar királyi államvasutak.
Üzletvezetőség Kolozsvártn.

12240/98. II. szám.

Hirdetmény.

A m. kir. államvasutak kolozsvári üzletvezetősége nyilvános ajánlati tárgyalást hirdet a Brassó állomáson levő áruraktár és rakodó meghosszabbítása, továbbá az ugyanott ujon építendő négyrekeszes szénzin és egy gabonaszin létesítési munkák végrehajtására.

A tervek, a költségvetés, a szerződési tervezet, az ajánlati minta, a pályázati feltételek, valamint a munkák végrehajtásához kötött feltételek Kolozsvárott az üzletvezetőség pályafentartási osztályában a hivatalos órák alatt megtekinthetők.

Az ajánlatokat legkésőbb 1898. évi május 25-én déli 12 óráig kell benyújtani alolírott üzletvezetőségnél Kolozsvárott.

Az ajánlatok 50 kros, az ajánlat mellékletei ivenként 15 kros bélyeggel ellátva, lepecsételve és a következő felirattal adandók be. Ajánlat a Brassó állomáson létesítendő magasépitményekre.

Csak az összes munkákra tett ajánlatok fognak figyelembe vétetni. Az ajánlat benyújtását megelőző napon 1898. évi május hó 24-én déli 12 óráig 700 azaz hétszáz o. é. frt bánatpénzt kell a magyar kir. államvasutak kolozsvári üzletvezetőség gyűjtőpénztárába akár készpénzben, akár állami letétekre alkalmas értékpapirokban letenni. A bánatpénzről szóló letétjegy az ajánlathoz nem esatolandó.

Az értékpapírok a legutóbb jegyzett árfolyam szerint számittatnak, de névértékén felül számításba nem vétetnek.

Csak idejekorán beérkezett írásbeli ajánlatok szolgálhatnak e tárgyalás alapjául.

Posta útján beküldött ajánlatok és bánatpénzek térti vevénnyel adandók fel.

Kolozsvár, 1898. évi május hóban.

Az üzletvezetőség.

(Utánnymást nem dijazunk.)

Hirdetmény.

A magyar kir. államvasutak károlyváros—fiumei vonal, Lokve és Skrad állomásai között létesítendő 12 darab őrház megtoldási munkálatainak végrehajtására ezennel nyilvános ajánlati tárgyalás kihirdetetik.

A tervek és költségvetés, melyekből a teljesítendő munkákról tájékozás szerzhető, a szerződési tervezet és a munkák végrehajtására vonatkozó feltétlfüzetek, továbbá az ajánlati minta, a magyar kir. államvasutak zágrábi üzletvezetőségének pályafentartási osztályánál és a fužinei osztály-mérnökségnél a hivatalos órák alatt megtekinthetők, hol egyúttal a tervek és nyomtatványok 1 frt lefizetése mellett megszerzeshetők. Az ezen építésre teendő ajánlatok, a költségvetési űrlapba sajátkezűleg számokkal és szóval beirandó árak jegyzékével felszerelve és kellőképen felbélyegezve legkésőbb f. évi május hó 20-ik napjának déli 12 órájáig a magyar kir. államvasutak zágrábi üzletvezetőségének I. osztályánál (Zágráb, Trenk-utca 14. sz.) lepecsételve és következő felirattal ellátva: «Ajánlat a magyar kir. államvasutak Lokve és Skrad állomások között levő őrházaknál létesítendő megtoldásra» lesznek benyújtandók. Később beérkező ajánlatok figyelembe nem vétetnek.

Szóban forgó munkálatokra óvadék gyanánt 300 azaz háromszáz forint készpénzben, vagy állami letétre alkalmas értékpapirokban a magyar kir. államvasutak zágrábi üzletvezetőségének gyűjtőpénztáránál, az ajánlati tárgyalás határnapját megelőzőleg legalább egy nappal leteendő.

Az értékpapírok a névértéküket meg nem haladható napi árfolyam 90⁰/₀-ával számítandók és az óvadék lefizetését igazoló letétjegy az ajánlathoz csatolandó.

Az ajánlathoz mellékelve volt letétjegy az ajánlati tárgyalás után azok tulajdonosai által írásbeli elismervény ellenében azonnal visszavehetők.

Az esetleg postaútján beküldendő ajánlatok és óvadékok térítvény mellett adandók fel.

Az üzletvezetőség fentartja magának azon jogot, hogy a beérkező ajánlatok el- vagy el nem fogadása felett, tekintet nélkül a felajánlott árakra, egyoldalúlag intézkedhessék.

ZÁGRÁB, 1898. évi április hó.

Az üzletvezetőség.

(Az utánnnyomás nem díjaztatik.)

32.706/98. számhoz.

Verseny tárgyalási hirdetmény.

A földmivelésügyi m. kir. miniszter úr Ö Nagyméltósága folyó évi május hó 4-én 76.775/IV—1/1897. sz. a. kelt rendeletével az állatorvosi akadémiának a Stefánia- és Hungária-utak keresztezésénél levő telkén bakteriologiai intézet és hozzátartozó istálló felépítését engedélyezte.

Ezen építkezés körül előforduló alább megnevezett munkák kivitelének biztosítása céljából a m. kir. állatorvosi akadémia igazgatóságánál, különös figyelemmel az általános vállalati feltételek 5., 6. és 7. §-aira, folyó évi május hó 28-án délelőtti 10 órakor zárt ajánlati versenytárgyalás fog megtartatni.

A munkálatokra vonatkozó általános és különleges feltételek, úgy szintén az építési tervek és a költségvetés a budapesti m. kir. állatorvosi akadémia (VII., Rottenbiller-utca 23—25. sz.) titkári hivatalában mindennap délelőtti 8—12 óráig és délután 2—5 óráig betekintheők.

A beérkezett ajánlatokat folyó évi május hó 28-án délelőtt pontban 10 órakor a budapesti m. kir. állatorvosi akadémia igazgatósági hivatalában bizottság fogja nyilvánosan felbontani.

Budapesten, 1898. évi május hó 8-án.

Az állatorvosi akadémia igazgatósága.

Hirdetmény.

A magy. kir. államvasutak zágrábi üzletvezetősége nyilvános ajánlati tárgyalást hirdet a Hidegkut-Gyönki állomáson előállítandó magasépitményekhez szükséges építési munkák végrehajtására.

A tervek, a költségvetés, a szerződési tervezet, az ajánlati minta, a pályázati feltételek, valamint a munkák végrehajtásához kötött feltételek Zágrábott az üzletvezetőség pályafentartási osztályában és a sárbogárdi osztálymérnökségnél a hivatalos órák alatt megtekinthetők. A nyomtatványok ugyanott 60 krért meg is szerezhethők. Az ajánlatokat legkésőbb 1898. évi május hó 31-én déli 12 óráig kell benyújtani alulírott üzletvezetőség I-ső osztályánál (Ferenc József-tér 19. sz., I. emelet). Az ajánlatokat 50 kros, az ajánlat mellékleteit ivenként 15 kros bélyeggel ellátva, lepecsételve és a következő felirattal kell benyújtani: «Ajánlat a Hidegkut-Gyönki állomáson létesítendő épületek előállítására».

Csak az összes munkákra tett ajánlatok fognak figyelembe vétetni. Az ajánlat benyújtását megelőző napon, vagyis 1898. május hó 28-án déli 12 óráig 220 azaz kétszázhusz frt bánatpénzt kell a magy. kir. államvasutak zágrábi üzletvezetőségének gyűjtő-pénztáránál akár készpénzben, akár állami letétekre alkalmas értékpapirokban letenni. A bánatpénzről szóló letétjegy az ajánlathoz nem csatolandó.

Az értékpapirok a legutóbb jegyzett árfolyam szerint számíttatnak, de névértéken felül számításba nem vétetnek.

Csak idejekorán beérkezett írásbeli ajánlatok szolgálhatnak a tárgyalás alapjául. Posta útján beküldött ajánlatok és bánatpénzek térti vevénnyel adandók fel.

Zágráb, 1898. évi május hóban.

**A magy. kir. államvasutak
üzletvezetősége.**

(Utánnymást nem díjazunk.)

Kundmachung.

Die Ausführung der neu herzustellenden Hochbauten auf der Eisenbahnstation Hidegkut-Gyönk soll im Offertwege vergeben werden.

Die Pläne, der Kostenüberschlag, der Vertragsentwurf, das Bedingnisheft, so wie das Offertformulare können bei der Bahnerhaltungsabtheilung der Agramer Betriebsleitung und bei der Ingenieur-Section in Sárbogárd während der Amtsstunden eingesehen werden.

Offertbedingnisse, Offertformulare, Kostenüberschlag und Vertragsentwurf sind ebendort gegen Erlag von 60 kr. kauflich zu erhalten.

Die Offerte müssen spätestens bis 31. Mai l. J. 12^h. M. bei der I. Abtheilung der Agramer Betriebsleitung (Franz-Josefs-Platz Nr 19, I. Stock) eingereicht werden.

Die Offerte sind mit 50 kr., deren Beilage mit 15 kr. Stempel zu versehen und in zugesiegelte Couverts mit folgender Aufschrift einzureichen: «Offert für die Herstellung der neuen Hochbauten in Hidegkut-Gyönk.»

Nur auf die sämtliche Arbeiten sich beziehende Offerte werden in Rücksicht genommen. Als Vadium sind 220 fl. im Baaren oder in zu Staatsdepositen geeigneten Werthpapieren bei der Sammelcassa der Agramer Betriebsleitung spätestens bis 28-ten Mai 12^h. M. zu erlegen. Der Depositenschein ist dem Offerte **nicht** beizuschliessen.

Die Werthpapiere werden nach den letzten Tagescourse, aber keinesfalls über den nominalen Werth gerechnet.

Nur rechtzeitig eingesandte schriftliche Offerte können zur Verhandlung angenommen werden.

Im Postwege eingesandte Offerte und Vadien sind mit Retour-Recepisse aufzugeben.

Agram, im Monate Mai 1898.

**Die Betriebsleitung der kön. ung.
Staatsbahnen.**

Historikus jellegű körkép.

Óriási

körkép

BUDAVAR BEVÉTELE

1849.

május 21-én

dicső honvédeink
által.

Látható: Városligeti
fasor 47., körkép pavillonban.

Historikus jellegű körkép.

Belépő díj:

30 kr.

Gyermekeknek

15 kr.

Munkásoknak:

20 kr.

Historikus
jellegű körkép.

Reggel 9 órától
este 10 óráig.

Este remek
villanyvilágítás
mellett.

„NEMZETI“

Balesetbiztosító Részvénytársaság

BUDAPESTEN

VII. ker., Erzsébet-körut 13. sz.

Elfogad biztosításokat balesetek anyagi következményei ellen, úgy egyes egyének mint csoportok, testületek, egyletek stb. számára a legjutányosabb díj ellenében és a legkedvezőbb feltételek mellett.

Különösen nagy előnyöket nyújt a „Nemzeti“

iparvállalatok alkalmazottainak

biztosításánál a halál esetére, állandó munkaképtelenség (rokkantság) esetére, valamint napi kártérítésre való biztosításnál (mulo keresetképtelenség esetére).

A felvétel egyszerűen ajánlat alapján minden orvosi vizsgálat nélkül eszközöltetik.

Elfogad a

„NEMZETI“

szavatossági biztosítást is építésvezetők számára.

IDŐ PÉNZ!!!

Az írás és rajzbeli foglalkozó t. közönségnek legmelegebben ajánlom a Berkovits-féle szabadalmazott új

Hektograph lapokat, téntákat

mely sok időt és munkát megtakarít.

Kereskedőknek, gyárosoknak és minden más vállalatoknak nélkülözhetetlen, mivel ezen Hektographlap mindkét oldalon többször használható, u. m. levél-, árjegyzék-, rajz- és minden más írásbeli dolgokat egy eredetiről 100-120 levonatot ad.

Lehuzás után e Hektographlap a lemosást is nélkülözi, mert olajlap közé lesz eltéve s ez olajlap a téntát teljesen magába szivja.

Árjegyzék bérmentve.

BERKOVITS KÁROLY

Hektograph gyári raktár

Budapest, VII., Sip-utca 24.